

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 3
від «17» липня 2020 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«БЕСІДИ ПРО МИСТЕЦТВО»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2020**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2020. 75 с.

Укладачі:

Т. С. Житнік – викладач Дитячої художньої школи Мелітопольської міської ради Запорізької області, спеціаліст першої категорії, канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь); **І. В. Копилковська** – заступник директора з навчальної роботи Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Художня школа № 2» Криворізької міської ради, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **Т. М. Корнакова** – завідувач відділу музично-теоретичних предметів Дитячої школи мистецтв м. Славутича, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **О. В. Кушнір** – викладач теоретичних дисциплін Державної дитячої школи мистецтв № 10 (м. Львів), спеціаліст вищої категорії, старший викладач; **В. С. Левенець** – викладач навчальної дисципліни «Початковий курс історії образотворчого мистецтва» Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Музична школа № 12» Криворізької міської ради, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **І. О. Панасенко** – викладач Бахмутського коледжу мистецтв ім. І. Карабиця, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Мистецька школа № 2 Краматорської міської ради»; **Л. С. Соколова** – викладач музично-теоретичних дисциплін Комунального початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу «Дитяча музична школа № 11» (м. Харків), спеціаліст першої категорії, канд. мистецтвознав.; **Т. М. Тихомирова** – викладач Комунальної установи «Дитяча художня школа ім. К. К. Костанді м. Одеси», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; методист Одеського обласного навчально-методичного центру закладів культури і мистецтва, член Національної спілки художників України; **С. М. Трускалова** – методист вищої категорії наукового підрозділу – відділу формування і моніторингу змісту та якості культурно-мистецької освіти Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти, викладач хореографічних дисциплін коледжу Луганської державної академії культури і мистецтв, спеціаліст вищої категорії; **М. В. Шафран** – завідувач відділу музично-теоретичних дисциплін Державної музичної школи № 8 (м. Львів), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти:

М. В. Вороніна – старший викладач кафедри дизайну і технологій Київського національного університету культури і мистецтв, старший науковий співробітник відділу наукового забезпечення змісту культурно-мистецької освіти Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти, канд. пед. наук; **М. А. Дергач** – доцент кафедри психології творчості, професор кафедри психології Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії, д-р пед. наук, викладач Запорізької музичної школи №1, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **О. О. Корчова** – доцент, професор кафедри історії світової музики Національної музичної академії імені П. І. Чайковського, кандидат мистецтвознавства; **Я. М. Левчук** – доцент кафедри фешн і шоу-бізнесу Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат мистецтвознавства; **Л. Й. Назар** – доцент кафедри історії музики Львівської національної музичної академії імені М. Лисенка, канд. мистецтвознав.; викладач Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату імені С. Крушельницької, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; лауреат конкурсу «Вчитель року України-2000»; **В. В. Стасенко** – професор, канд. мистецтвознав., заслужений діяч мистецтв України, голова Асоціації львівських митців, експерт Українського культурного фонду; **Ю. І. Чебан** – професор кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, д-р мистецтвознав., член Національної спілки композиторів України; **С. В. Шалапа** – доцент кафедри Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, майстер спорту; член Національної хореографічної спілки України, член Міжнародної ради танців CID UNESCO.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Мета, завдання, нормативний зміст типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво»	5
2. Форми організації освітнього процесу	6
3. Форми та засоби контролю навчальних досягнень	8
4. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	9
4.1. Перший рік навчання	9
4.2. Другий рік навчання	14
5. Список інформаційних джерел	42
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовими освітніми програмами елементарного підрівня початкової мистецької освіти з музичного, образотворчого, хореографічного та циркового мистецтв (наказ Міністерства культури України від 24.04.2019 р. № 352), містить загальний нормативний зміст, обсяг і нормативні результати навчання, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу.

У типовій навчальній програмі визначено мету, завдання та принципи навчання, обумовлені особливостями вивчення навчальної дисципліни, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо їх проведення, критерії оцінювання рівня досягнень результатів навчання учнів з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, концентровано розкриваються особливості організації вивчення програмового матеріалу тощо.

Нормативний зміст та нормативні результати навчання розподіляються за роками навчання з логічною послідовністю викладення та визначенням орієнтовного розподілу годин на вивчення модулів навчальної дисципліни.

Типова навчальна програма орієнтована на набуття учнями компетентностей та досягнення навчальних результатів, передбачених відповідними типовими освітніми програмами елементарного підрівня в мистецьких школах (художніх, музичних, хореографічних) або відділеннях шкіл мистецтв, а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямом.

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми забезпечить учням можливість застосовувати набуті в процесі навчання компетентності для творчої самореалізації в повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти загально-мистецького або початкового професійного спрямування за фахом.

Типова навчальна програма розрахована на два роки навчання на елементарному підрівні загальним обсягом 70 навчальних годин: з навантаженням 1 година на тиждень на третьому-четвертому роках навчання (35 годин на рік).

Для учнів з особливими освітніми потребами тривалість опанування змісту навчання, передбаченого типовою навчальною програмою, визначається індивідуальним темпом набуття учнем/ученицею відповідних компетентностей.

Навчальна дисципліна **«Бесіди про мистецтво»** сприяє формуванню в учнів нових знань про мистецтво, розпізнаванню високохудожніх зразків народного мистецтва, висловлюванню та обґрунтуванню власного ставлення до творів мистецтва, розумінню проявів культурного розмаїття.

Нормативний зміст навчальної дисципліни орієнтований на активізацію мисленнєвої та мовленнєвої діяльності учнів, підготовку до опанування теорії та історії мистецтва на базовому підрівні, розвиток світоглядної орієнтації через ознайомлення з творами мистецтва та участь у створенні мистецьких проєктів; враховує актуальні потреби особистості в художньо-творчій активності, базується на комплексному, послідовному та адресному впливі на формування естетичної свідомості.

Типову навчальну програму спрямовано на поглиблене вивчення матеріалу з окремих видів мистецтв залежно від напрямку навчання, що реалізується у такий спосіб:

нормативний зміст 1 – 8 та 10 модулів є загальним для однопрофільних мистецьких шкіл або груп та шкіл мистецтв або багатoproфільних груп;

нормативний зміст 9 модуля містить 4 варіанти викладу нормативного змісту дисципліни на вибір викладача, який він може зробити залежно від профілю мистецької школи або групи, зокрема:

– у школах мистецтв або багатoproфільних групах, до яких включені учні, які навчаються різним видам мистецтва, модуль 9 передбачає вивчення окремих видів мистецтва з рівномірним розподілом на нього часу та змісту;

– в однопрофільних (музичних, художніх або хореографічних) школах або групах для вивчення відповідного виду мистецтва (музичного, образотворчого або хореографічного) може бути обраний один з інших варіантів модуля 9, що передбачає більший обсяг часу та змісту на вивчення певного виду мистецтва, що не позбавляє права викладача/викладачки обрати інтегрований варіант модуля.

Диференціація тем типової навчальної програми базується на принципах системності, наступності, інноваційності та інтегрованості, що дає змогу адаптувати власний педагогічний досвід, застосовувати методи та форми роботи, які відповідають специфіці регіону і мистецької освіти.

Вивчення особливостей українського народного мистецтва пронизує всі навчальні модулі, його автентичність розглядається в єдиному контексті з різновидами видів та жанрів мистецтва.

У типовій навчальній програмі з навчальної дисципліни **«Бесіди про мистецтво»** навчальний і демонстраційний матеріал не диференційовано за ознакою часу та типом культури. Диференціація за ознаками часу (старовинне,

класичне, сучасне мистецтво) доцільна на профільних дисциплінах з вивчення історії різних видів мистецтва, а за типологією (академічне, популярне мистецтво) – на середньому (базовому) підрівні початкової мистецької освіти.

У додатках до типової навчальної програми подано приклади демонстраційного матеріалу для першого (загального) та другого років навчання в багатопрофільних групах, а також для поглибленого вивчення окремих тем з образотворчого та музичного мистецтва, якими може скористатися викладач. Приклади демонстраційного матеріалу для однопрофільних груп за видами мистецтв (музичного, образотворчого, хореографічного) викладач добирає самостійно.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Бесіди про мистецтво**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. А також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу нормативного змісту навчання та зміни послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

1. Мета, завдання, нормативний зміст типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво»

Типова навчальна програма орієнтована на формування відповідних знань, умінь, навичок, розуміння, ціннісних орієнтацій у сфері мистецтва загалом, зокрема, у наданні учням можливості відчувати та емоційно сприйняти зв'язок різних видів мистецтва через ознайомлення з творами видатних митців (образотворче мистецтво, мистецтво музики, танцю, цирку, театру тощо) та долучення до надбань художньої культури.

Мета типової навчальної програми – узагальнення й систематизація нормативного змісту навчальної дисципліни «**Бесіди про мистецтво**» у логічній послідовності та визначення нормативних результатів навчання, досягнення яких забезпечить учням підґрунтя для подальшого вивчення навчальних дисциплін з історій окремих видів мистецтва та музичної літератури (залежно від напряму навчання) на середньому (базовому) підрівні початкової мистецької освіти.

Завдання типової навчальної програми – надати викладачу інструментарій для розроблення робочої навчальної програми та організації і проведення занять.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» – ознайомлення з основами різних видів мистецтв, формування в учнів власних естетичних уподобань, особистого ставлення до мистецьких творів різних видів мистецтва й мистецтва в цілому та накопичення естетично-творчого досвіду.

Нормативний зміст навчальної дисципліни розподілений за роками навчання та модулями, а також містить перелік компетентностей (здатності виконувати певні завдання за допомогою сформованих знань, умінь, навичок, розуміння, ставлення), сформульованих у результатах навчання, які має продемонструвати учень/учениця на різних етапах вивчення навчальної дисципліни.

Опанування нормативного змісту навчальної дисципліни надає можливість учням ознайомитися з основами різних видів мистецтва, набути власний естетичний досвід, навички образного мислення та творчого чуття; сформувати початковий художньо-естетичний смак, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва як до невід'ємної складової буття особистості та суспільства; розуміти поняття художнього образу та його втілення в художніх (мистецьких) формах; розпізнавати види і жанри мистецтва; опанувати базові мистецькі терміни та ознайомитися з творами професійного та народного мистецтва; виробити навички формування та висловлювання особистого ставлення до мистецьких творів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

формування в учня/учениці стійкого інтересу та любові до мистецтва;

засвоєння та розуміння базових мистецьких термінів;

ознайомлення та спонукання учнів до активного використання ними знань про види та жанри мистецтва;

формування розуміння учнями поняття «художній образ» та його втілень у різновидах творів світової та національної спадщини;

розвиток творчих здібностей, асоціативно-образного мислення, уяви, фантазії, мовлення та художньо-творчої активності;

формування в учня/учениці особистого ставлення до творів мистецтва та вміння пояснити його;

демонстрування культури публічного виступу відповідно до форми презентації власних робіт (зокрема, обговорення, дискусії, показу, виступу тощо).

2. Форми організації освітнього процесу

Освітній процес з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Форма занять – **груповий** урок. Основною формою спілкування на уроках рекомендується визначити бесіду – ведення викладачем діалогів з учнями, коли викладач за допомогою правильно поставлених питань спонукає учнів, зосереджуючись на власних відчуттях, висловлювати особисті враження, надавати коментарі та пояснення, обговорювати запропоновані теми, робити самостійні висновки, формувати особисте ставлення до мистецтва як особливого виду людської діяльності, вирізняти основні структурні елементи мистецтва (художній образ, форма, зміст, тема, ідея тощо). Під час бесіди в учнів формуються навички самостійного мислення, здатності до діалогу, вміння вести дискусію, усвідомлення й розуміння того, що думка кожної людини є важливою.

Кожен модуль нормативного змісту завершується контрольним заходом і спрямований на формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів. Розподіл годин на опанування змісту модулів є орієнтовним і може бути змінений викладачем під час розроблення робочої навчальної програми шляхом їх перерозподілу. Також викладач може змінювати порядок викладу змісту, визначеного модулем 9 за відповідним варіантом (згідно з профілем групи) або комбінувати теми різних варіантів модуля 9. За такої умови кількість годин, відведених у робочій навчальній програмі на вивчення певного модуля, має забезпечувати досягнення передбачених цим модулем нормативних результатів навчання.

Вивчення нормативного змісту типової навчальної програми передбачає:
інтерактивне дійство з багатьма різноманітними видами художньо-творчої діяльності;

ознайомлення з композицією, структурою, формою, темпоритмовою побудовою художнього твору, його мовою, що розкривають основний зміст мистецького твору;

застосування синтезу різних видів мистецтва (наприклад, під час підготовки мистецького проєкту у формі творчої лабораторії – для проведення поточного або підсумкового контролю).

Типовою навчальною програмою щорічно передбачені 2 резервні години, які входять у загальну кількість навчальних годин типової навчальної програми та не потребують окремого фінансування. Зазначені резервні години на розсуд викладача можуть бути розподілені на:

поглиблення набутих навичок та вмій учнів;

повторення/закріплення пройденого матеріалу;

проведення інших форм роботи (зустрічі з митцями, відвідування музеїв та виставок, культурно-мистецьких заходів та презентацій, відкритих уроків, майстер-класів, концертів та фестивалів; участь у театралізованих виставах, онлайн-виставках тощо);

відпрацювання занять для засвоєння нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

3. **Форми та засоби контролю навчальних досягнень**

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового** контролю.

Поточний контроль дає викладачеві змогу своєчасно одержати об'єктивні дані про хід опанування учнями відповідних складових компетентностей з метою корегування педагогічних підходів для досягнення результатів навчання, передбачених типовою навчальною програмою.

Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків.

Поточний контроль здійснюється:

під час навчальних занять (поурочний контроль);

за підсумками кожного модуля (модульний контроль).

Форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до методики викладання та фіксуються в робочій навчальній програмі, яка схвалюється методичним об'єднанням або відділом/відділенням.

Підсумковий контроль здійснюється після завершення кожного року навчання.

Підсумковий контроль після першого року навчання проводиться у формі контрольного заходу, на якому перевіряється досягнення нормативних результатів навчання, передбачених типовою навчальною програмою. Рекомендовані форми контрольного заходу: обговорення (дискусія), вікторина, мистецька лабораторія (з акцентом на конкретний вид мистецтва), квест, артдетектив, онлайн-чат/форум (обмін думками та враженнями) або інші форми та їх поєднання (на вибір викладача).

Підсумковий контроль за результатами опанування нормативного змісту навчальної дисципліни «**Бесіди про мистецтво**» (після завершення вивчення дисципліни) здійснюється у формі публічної презентації індивідуального або колективного (виконаного в групі) мистецького проєкту та його обговорення. Залежно від вибору учнів мистецький проєкт може бути реалізований як власна художня робота, інсталяція, постановка номера, виконання музичного твору, у тому числі свого авторства, тощо, а також їх комбінації. За рішенням викладача підсумковий контроль з дисципліни може доповнюватися іншими видами перевірки набутих знань, зокрема, вирішенням тестових завдань або опитуванням.

Відповідно до власної освітньої програми мистецької школи, розробленої на основі типової освітньої програми, підсумковий контроль з навчальної дисципліни «**Бесіди про мистецтво**» є частиною комплексного контрольного заходу.

Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання подано в [Додатку 1](#).

4. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

4.1. Перший рік навчання

Мета першого року навчання – ознайомлення учня/учениці з мистецтвом як своєрідним видом художньої діяльності на основі особистісного сприйняття навколишнього світу через мистецькі твори, формування та розвиток асоціативно-образного мислення для відтворення художніх образів.

Нормативний зміст першого року навчання є загальним для інтегрованих (багатопрофільних) та однопрофільних груп.

Нормативний зміст навчальної дисципліни першого року навчання

Модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Перший семестр <i>Мистецтво навколо нас: ідея/задум твору мистецтва, автор (творець), художній образ, види мистецтва та їх походження.</i>			
Модуль 1. <i>Розмаїття світу мистецтва.</i>	Світ мистецтва різних часів, країн світу та народів (за вибором викладача): музика, образотворче мистецтво, танець, театр, цирк тощо. Асоціативно-образне мислення як спосіб сприйняття мистецтва. Кольори, звуки, рухи, форми та їх поєднання як засоби творення художнього мистецького образу (на прикладі творів музичного, образотворчого, хореографічного, циркового мистецтва тощо).	3	Демонструє обізнаність щодо розмаїття світу мистецтва різних часів, країн світу та народів (у межах вивченого матеріалу). Демонструє розуміння ролі асоціативно-образного мислення та засобів творення художнього мистецького образу (кольори, звуки, рухи, форми та їх поєднання). Висловлює свої відчуття, емоційно пригадує та описує враження від почутих/побачених творів мистецтва.
Модуль 2. <i>Творці художніх образів.</i>	Постать митця як автора ідеї/задуму та творця художніх образів. Оригінальні задуми, художні образи, манера виконання мистецьких творів.	3	Знає та розуміє, хто такий митець і що таке художній образ. Наводить приклади мистецьких творів, називає їх авторів та висловлює власне враження від сприйнятого.

	<p>«Я – митець» – формування власного позитивного Я-образу.</p> <p>Індивідуальна (композитор, художник, постановник, актор тощо) та колективна (народна) творчість.</p>		<p>Розуміє роль митця та себе як особистості у творчому процесі. Демонструє та описує приклади власних творчих робіт.</p> <p>Наводить приклади індивідуальної та колективної творчості.</p>
Модуль 3. Художні образи в народному мистецтві.		10	
3.1. Декоративне мистецтво.	<p>Художні образи в різновидах декоративного мистецтва (гончарство, різьблення, писанкарство, вишивка, художній розпис тощо) та в орнаментах.</p> <p>Символіка кольорів та орнаментів (наприклад, «дерево-життя», «берегиня» тощо).</p>	2	<p>Знає різновиди декоративного мистецтва та розуміє його практичне застосування.</p> <p>Знає та розрізняє види орнаментів (геометричний, рослинний, зооморфний та сюжетний). Знає про символічність кольорів та окремих орнаментальних мотивів. Знає та вирізняє вивчені орнаментальні символи на різних носіях (рушники, вишиванки, писанки, гобелен, художній розпис тощо).</p>
3.2. Народна іграшка та її художній образ у різних видах мистецтва.	<p>Українська народна іграшка як витвір мистецтва (лялька-мотанка, дерев'яна іграшка, керамічна іграшка, іграшка з тіста, іграшка з сиру, іграшка з лози, іграшка з соломи тощо).</p> <p>Художні образи народних іграшок, відображені в музиці, картинах, театрі, кіно тощо.</p>	2	<p>Називає українські народні іграшки. Розуміє зв'язок народної іграшки з побутом та місцем її походження.</p> <p>Називає приклади мистецьких творів, що містять художні образи іграшок (відображені в музиці, картинах, театрі, кіно тощо). Висловлює власне ставлення до твору мистецтва, де відображені народні іграшки (на вибір учнів).</p>
3.3. Образи казкових персонажів у мистецтві.	Народні казки та їх персонажі як художні образи.	2	Знає і називає твори мистецтва за мотивами народних казок та з казковими персонажами.

	Образи народних казкових персонажів у творах мистецтва на прикладі опери, балету, кіно, театру тощо.		Описує засоби, що відображають позитивні та негативні образи у творах мистецтва за мотивами казок. Відтворює образ одного з улюблених персонажів казки/епосу на вибір (індивідуально або із залученням одногрупників) засобами одного з видів мистецтва.
3.4. Музичний фольклор.	Фольклор як народна творчість. Народна пісня, танок, гра. Музичний фольклор у народних обрядах – поєднання видів народного мистецтва. Дитячий фольклор. Веснянки, гаївки, колядки, щедрівки.	2	Знає та розуміє, що таке фольклор, народна пісня, танок. Називає народні пісні, танки, ігри. Називає до 3 зразків дитячого фольклору та обрядових пісень. Відтворює 1 зразок дитячого фольклору (пісень, танків, ігор тощо).
3.5. Українське театралізоване дійство. Вертеп.	Українські обрядові театралізовані дійства. Театралізовані дійства «Коза» та «Маланка»: символічність головних персонажів. Перевдягання як важливий елемент в обрядових театралізованих дійствах. Вертеп – народний ляльковий театр.	2	Називає основні українські обрядові театралізовані дійства. Знає особливості театралізованих дійств «Коза» і «Маланка», розповідає про символічність їх головних персонажів. Знає композиційні елементи вертепу («релігійний» та «народний» складники). Описує або відтворює одну з ролей у вертепі чи іншому театралізованому дійстві (на вибір учнів).
<i>Загальна кількість годин за перший семестр</i>		16	
Другий семестр Навоколишній світ та емоції як джерело художніх образів. Емоційно-ціннісне сприйняття мистецтва.			
Модуль 4. Пори року. Рослинний та тваринний світи в мистецтві.	Асоціативне сприйняття світу природи. Відображення пір року та часу доби у творах різних видів мистецтва.	4	Називає художні засоби, завдяки яким можна передати образи та стани природи на прикладі конкретних творів мистецтва. Розрізняє та описує асоціативні образи пір року, станів природи, рослинного та тваринного світів на прикладі конкретних творів мистецтва.

	<p>Пейзаж як особливий вид зображення природи (у музиці, образотворчому мистецтві тощо).</p> <p>Зображення рослинного та тваринного світів у творах мистецтва.</p>		<p>Називає 2-3 твори різних видів мистецтва, в яких відображені картини природи, рослинного та тваринного світів.</p>
<p>Модуль 5. <i>Емоції, настрої та почуття в мистецтві.</i></p>	<p>Відображення емоцій, настроїв та почуттів (радість, смуток, тривога, спокій, любов, сміх тощо) у різноманітних творах мистецтва.</p> <p>Мелодія та ритм, танцювальні рухи, форма, колір і лінія як спосіб передачі емоційного стану, настрою та почуттів у творах мистецтва.</p>	<p>4 (1/3)¹</p>	<p>Описує емоції, настрої та почуття, відтворені в різних мистецьких творах.</p> <p>Називає 2-3 приклади мистецьких творів, де зображені емоції, настрої та почуття (на власний вибір).</p> <p>Висловлює особисті відчуття від побаченого/прослуханого твору на вибір, проявляє власне емоційне ставлення до нього.</p>
<p>Модуль 6. <i>Людина й родина в мистецтві.</i></p>	<p>Зображення людини та родини в мистецтві.</p> <p>Приклади образів людини й родини в пісенній творчості, фольклорі, класичних музичних творах, танцювальних композиціях, творах образотворчого мистецтва тощо.</p> <p>Характер як невід’ємна складова образу людини в мистецтві.</p> <p>Портрет (як передача зовнішнього вигляду і характеру зображуваної особи) та музичний портрет (як відображення почуттів та настроїв людини, про яку розповідає композитор).</p>	<p>5 (2/3)²</p>	<p>Знає та називає 2-3 приклади творів мистецтва, в яких відображені образи людини й родини.</p> <p>Впізнає та називає риси характерів героїв у творах мистецтва.</p> <p>Наводить приклади портретів та висловлює особисте ставлення до них (на вибір учня/учениці).</p> <p>Називає художні засоби, завдяки яким передається характер людини й родини у творах різних видів мистецтва.</p>

¹В однопрофільних школах навчальні години на вивчення цього модуля варто розподіляти на загальну частину з усіх видів мистецтва та на профільну, яка відповідає виду мистецтва, що вивчається. При цьому рекомендовано розподіляти час 1/3 (1 год. – загальна, 3 год. – профільних).

²Навчальні години розподілено за тим самим принципом: 2 год. – загальні, 3 год. – профільні.

	Хореографічний портрет (як відображення характерних індивідуальних рис особистості за допомогою танцювальних і побутових рухів, міміки, пантоміми, сценічного костюму, мелодій та музичних ритмів).		
Модуль 7. Види мистецтва та їх походження.	Мистецтво як вид людської діяльності. Витвір (твір) мистецтва. Провісники різних видів мистецтва (наскальний малюнок, ритуальні танці та ігрища, закличні пісні, пам'ятки трипільської культури тощо). Виникнення видів мистецтва.	3	Знає та розуміє, що таке мистецтво та витвір (твір) мистецтва. Розповідає про походження мистецтва. Знає та називає приклади первісного мистецтва. Називає види мистецтва та приклади мистецьких творів.
<i>Узагальнювальний урок</i>		<i>1</i>	
<i>Кількість резервних годин</i>		<i>2</i>	
<i>Загальна кількість годин за другий семестр</i>		<i><u>19</u></i>	
<i>Загальна кількість годин за перший рік навчання</i>		<i><u>35</u></i>	

За підсумками першого року навчання учень/учениця:

на прикладі мистецького твору (на вибір викладача) висловлює та пояснює власне розуміння його головної ідеї/задуму та художнього образу;

наводить приклади творів українського народного мистецтва та втілені в них знайомі художні образи;

висловлює особисте ставлення до творів різних видів мистецтва; називає твори мистецтва, що подобаються, та пояснює свій вибір (не менше трьох творів з різних видів мистецтва).

Рекомендований список демонстраційного матеріалу подано в [Додатку 2](#).

4.2. Другий рік навчання

Мета другого року навчання – ознайомлення з мовою та жанрами різних видів мистецтв, прикладами їх поєднання та взаємодії; формування навичок втілення ідей (задумів) у художніх образах на основі вивчених мовних та жанрових особливостей видів мистецтва (на вибір) із застосуванням набутого естетичного досвіду, а також публічне представлення мистецького проєкту.

Нормативний зміст навчальної дисципліни другого року навчання

Назва модуля	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 8. <i>Мови та жанри мистецтва.</i>	Засоби художньої виразності як своєрідна мова мистецтва. Жанри в різних видах мистецтв та різновиди творів.	3	Називає вивчені засоби художньої виразності в різних видах мистецтва. Називає вивчені жанри мистецтв.
Модуль 9. <i>Мови та жанри за різними видами мистецтв:</i>		27	
			<i>Для однопрофільних музичних шкіл або груп – див. С. 16</i> <i>Для однопрофільних художніх шкіл або груп – див. С. 22</i> <i>Для однопрофільних хореографічних шкіл або груп – див. С. 29</i> <i>Для шкіл мистецтв або багатпрофільних груп – див. С. 36</i>
Модуль 10. <i>Підготовка мистецького проєкту.</i>	Формування задуму (ідеї) проєкту. Вибір теми та виду (видів) мистецтва для втілення проєкту. Розподіл обов'язків (ролей) для виконання проєкту (у колективному проєкті). Підготовка проєкту.	3	Визначає за допомогою викладача ідею/задум власного (колективного) мистецького проєкту. Обирає для втілення ідеї/задуму власного (колективного) проєкту вид мистецтва та пояснює свій вибір. Дає особисто або узгоджено з іншими учасниками назву проєкту. Розуміє та виконує завдання/роль у колективному проєкті. Демонструє уміння взаємодіяти (у колективному проєкті) під час його підготовки за допомогою викладача.
<i>Кількість резервних годин</i>		2	
<i>Загальна кількість годин за другий рік навчання</i>		<u>35</u>	

За підсумками опанування нормативного змісту навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» учень/учениця:

орієнтується у видах мистецтва, жанрах та виражальних засобах різних видів мистецтва, мистецьких творах відповідно до вивченого програмового матеріалу типової навчальної програми;

представляє мистецький проєкт (індивідуальний або колективний) як результат особистих досягнень та демонстрацію естетичних уподобань;

правильно застосовує мову (мови) обраного виду (видів) мистецтва, називає та описує жанр (жанри) виду (видів) мистецтва, у рамках якого (яких) виконаний мистецький проєкт;

під час обговорення проєкту пояснює свої естетичні уподобання, розкриває ідею/задум, описує власний внесок у колективний проєкт, висловлює особисте ставлення до представленого проєкту;

демонструє культуру публічного виступу та доводить власну думку.

Рекомендований список демонстраційного матеріалу для шкіл мистецтва та багатпрофільних груп подано в [Додатку 3](#).

**Нормативний зміст модуля 9
для однопрофільних музичних шкіл або груп**

Назва модуля	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 9. Мови та жанри за різними видами мистецтв:			
9.1. Мова музики.	<p>Зміст музичних творів. Музичний образ. Музична інтонація. Музична тема.</p> <p>Ознайомлення з основними елементами музичної мови: мелодією, метроритмом, ладом, тембром, гармонією (на прикладах музичних творів). Створення художнього образу за допомогою музичних виражальних засобів.</p> <p>Програмна музика.</p>	5	<p>Знає та розуміє, що таке музична інтонація та музична тема.</p> <p>Знає та розрізняє основні елементи музичної мови (мелодія, метроритм, лад, тембр, гармонія).</p> <p>Розуміє роль музичних виражальних засобів для створення художнього образу.</p> <p>Розуміє, що таке програмна музика та вміє співставити назву музичного твору з назвою твору образотворчого мистецтва.</p>
9.2. Музичні жанри.	<p><i>Вокальні й інструментальні жанри.</i> Вокал. Вокальні жанри. Пісня як найбільш поширений вокальний жанр. Куплетна форма.</p> <p>Багатство та розмаїття українських народних пісень. Українська пісня, що відображена в сюжетах образотворчого мистецтва. Сольний спів та вокальні ансамблі (дуети, тріо та ін.).</p>	8	<p>Знає і розуміє, що таке вокал. Називає різні види жанрів вокальної музики</p> <p>Визначає куплет, заспів та приспів у пісні.</p> <p>Виконує 2-3 українські народні пісні.</p> <p>Наводить приклади творів образотворчого мистецтва, де відображена українська пісня.</p> <p>Вирізняє види вокальних ансамблів за кількістю учасників.</p>

	<p>Хорова музика, різновиди хорів.</p> <p>Музика як складова театрального мистецтва. Різновиди музичного театру. Опера, балет, мюзикл як музично-театральні жанри.</p> <p><i>Жанри інструментальної музики.</i> Інструментальна музика. Тембри музичних інструментів. Групи музичних інструментів (за звукоутворенням): духові, струнні, ударні.</p> <p>Інструменти народів світу. Українські народні інструменти.</p> <p>Сольне виконання, інструментальні ансамблі та оркестри.</p> <p>Різновиди оркестрів. Симфонічний оркестр.</p> <p>Маршова й танцювальна музика. Музика в балетній виставі.</p> <p>Жанр інструментальної мініатюри. Порівняння мініатюри в музиці, живописі, хореографії.</p> <p>Особливості жанрів в музиці й образотворчому мистецтві: пейзаж,</p>	<p>Розрізняє типи хорів за виконавським складом (мішані, однорідні).</p> <p>Знає, що музика є складовою театрального мистецтва. Розрізняє оперу, балет та мюзикл.</p> <p>Знає і розуміє, що таке інструментальна музика. Знає основні групи музичних інструментів.</p> <p>Називає 2-3 українських народних музичних інструмента.</p> <p>Розрізняє сольне інструментальне, ансамблеве та оркестрове виконання. Наводить приклади сольних та ансамблевих музичних творів.</p> <p>Розрізняє різновиди оркестрів.</p> <p>Знає відмінності між пісенною, маршовою та танцювальною музикою.</p> <p>Знає і розуміє, що таке мініатюра в інструментальній музиці.</p> <p>Називає приклади творів вивчених жанрів різних видів</p>
--	---	---

	<p>портрет, зображення тварин (аніمالістичний жанр).</p> <p>Українська музика для дітей.*</p>		<p>мистецтв (пейзаж, портрет, зображення тварин).</p> <p>Називає твори українських композиторів, що створені для дітей.</p>
9.3. Мова і жанри образотворчого мистецтва.	<p><i>Мова образотворчого мистецтва.</i> Живопис, графіка, скульптура. Колір як головний засіб художньої виразності в живописі. Графіка та її виражальна мова: крапка, лінія, пляма. Ілюстрація до казок. Форма та об'єм як виражальні засоби скульптури.</p> <p><i>Жанри образотворчого мистецтва.</i> Жанри образотворчого мистецтва за предметом зображення: портрет, пейзаж, натюрморт.</p> <p>Сюжетно-тематичне зображення (побутове, аніمالістичне тощо).</p>	2	<p>Знає та називає види образотворчого мистецтва.</p> <p>Називає основні виражальні засоби образотворчого мистецтва (зокрема, живопису, графіки, скульптури).</p> <p>Знає і розрізняє вивчені жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж, натюрморт). Називає приклади творів означених жанрів образотворчого мистецтва.</p> <p>Розрізняє зображення за сюжетами і темами.</p>
9.4. Мистецтво архітектури.	<p>Архітектура: її призначення та види (містобудування, архітектура об'ємних споруд, ландшафтна архітектура).</p> <p>Засоби виразності візуально-просторового мистецтва архітектури (композиція, тектоніка як конструкція споруди, масштаб, ритм, пропорція, пластика об'ємів, фактура, колір поверхні). Традиційне народне житло. Українська хата.</p>	2	<p>Розрізняє види архітектури за призначенням.</p> <p>Знає засоби виразності архітектури як візуально-просторового мистецтва. Наводить приклади архітектурних споруд.</p> <p>Розуміє значення географічних умов, клімату та національних рис під час побудови традиційного народного житла.</p>

<p>9.5. Мова танцю та види хореографічного мистецтва.</p>	<p><i>Мова танцю.</i> Танець як мистецтво створення художнього образу за допомогою руху.</p> <p>Види хореографічного мистецтва: народний, класичний, бальний та сучасний танці (спільні риси й відмінності).</p> <p>Відомі балетні вистави.</p> <p>Українські народні танці. Танці народів світу.</p>	<p>3</p>	<p>Знає, що можна створити художній образ за допомогою танцювальних рухів, міміки та жестів.</p> <p>Знає та розрізняє види хореографічного мистецтва, їх спільні риси та особливості.</p> <p>Називає відомі балетні вистави.</p> <p>Знає найбільш відомі українські танці та називає танці народів світу.</p>
<p>9.6. Мова та жанри сценічного мистецтва (театрального та циркового).</p>	<p><i>Мова театру.</i> Різновиди театру.</p> <p>Актор – творець сценічних образів.</p> <p>Основні елементи образної мови театру: сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог.</p> <p>Структура театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Роль костюма в театрі.</p> <p>Ляльковий театр як особливий вид театру.</p> <p><i>Театральні жанри.</i> Основні театральної жанри: комедія, трагедія, драма. Роль музики в театрі. Опера як музично-театральний вид мистецтва.</p> <p>Мюзикл як один з найпопулярніших сучасних театральних жанрів.</p>	<p>2</p>	<p>Знає та розрізняє різновиди театр.</p> <p>Розуміє значення актора для створення художнього образу в театрі (голос, пластика, характерність). Демонструє знання з основних елементів образної мови театру (сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог).</p> <p>Називає складові театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Розуміє роль театрального костюма.</p> <p>Знає характерні риси лялькового театру.</p> <p>Знає та розрізняє основні театральної жанри.</p> <p>Розуміє значення музики в театрі. Розрізняє драматичну та музичну виставу.</p> <p>Виокремлює оперу та мюзикл серед інших музично-театральних видів мистецтва.</p>

	<p>Цирк як видовищне мистецтво. Походження цирку.</p> <p>Жанри циркового мистецтва.</p> <p>Трюк та ексцентричність як засоби створення художнього образу в цирковому мистецтві.</p> <p>Музика, танець та театралізація в цирковому мистецтві.</p>		<p>Знає і розуміє, що таке цирк.</p> <p>Розрізняє жанри циркового мистецтва (циркова гімнастика, клоунада, жонглювання, еквілібристика, ілюзія та маніпуляція тощо).</p> <p>Знає і розуміє, що таке трюк, ексцентричність, цирковий номер.</p> <p>Розрізняє різні види мистецтва, що поєднані в цирковій виставі.</p>
<p>9.7. Фото-мистецтво, мистецтво кіно та мультиплікації: мова й жанри.</p>	<p>Виникнення фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Засоби виразності фотографії (ракурс, розподіл світла, світлотінь, мить зйомки).</p> <p>Документальне та художнє фото.</p> <p>Перші мультфільми. Розвиток мультиплікації, комп'ютерна анімація.</p> <p>Особливості музики в кіно та мультиплікаційних фільмах.</p> <p>Виразальні засоби кіномистецтва (кадр, монтаж, зміна планів, комбіновані зйомки).</p> <p>Поєднання в кіно різних видів мистецтв. Комп'ютерні технології в кіно (використання комп'ютерної графіки, спецефектів, елементів анімації).</p>	2	<p>Знає про походження фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Знає засоби виразності фотографії.</p> <p>Розрізняє документальне та художнє фото.</p> <p>Розрізняє мультиплікацію (графічну, мальовану, лялькову та об'ємну) та комп'ютерну анімацію.</p> <p>Розуміє значення музики в кіно та мультиплікаційних фільмах.</p> <p>Називає виразальні засоби кіномистецтва.</p> <p>Розуміє, що мистецтво кіно є синтетичним. Наводить приклади комп'ютерних технологій у кіно.</p>

<p>9.8. Взаємодія різних видів мистецтв: архітектура, музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо.</p>	<p>Поєднання різних видів мистецтва: архітектури, музики, хореографії, образотворчого мистецтва тощо (на прикладі творів різних часів).</p> <p>Музичний твір як джерело натхнення створення художніх образів в образотворчому мистецтві.</p> <p>Зображення танцю в сюжетах творів образотворчого мистецтва.</p> <p>Значення образотворчого мистецтва в театрі та цирку: відомі художники – автори ескізів декорацій та костюмів.</p> <p>Образи літературних героїв, відтворені у творах музичного, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Культова архітектура та духовна музика.</p> <p>Правила поведінки на культурних заходах (на концерті, виставі, виставці, сеансі тощо).</p>	<p>3</p>	<p>Називає та описує приклади художніх образів, які розкриваються мовою різних видів мистецтв (театр та образотворче мистецтво; танець та образотворче мистецтво, музика та хореографія тощо).</p> <p>Називає твори образотворчого мистецтва та видатних художників (за вибором учнів), у роботах яких представлені портрети композиторів, зображення музикантів-виконавців та музичних інструментів.</p> <p>Називає твори образотворчого мистецтва та видатних художників (за вибором учнів), у роботах яких відображено мистецтво танцю. Знає видатних художників – авторів ескізів театральних та циркових декорацій і костюмів.</p> <p>Називає образи літературних героїв, відтворених у творах музичного, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Наводить приклади культової архітектури та творів духовної музики.</p> <p>Знає та виконує правила поведінки на культурних заходах та в закладах культури.</p>
---	--	----------	--

*Приклади творів української музики для дітей подано в [Додатку 4](#).

**Нормативний зміст модуля 9
для однопрофільних художніх шкіл або груп**

Модуль 9. Мови та жанри за різними видами мистецтв:	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
		27	
9.1. Мова образотворчого мистецтва.	Живопис, графіка, скульптура. Колір як головний засіб художньої виразності в живописі. Графіка та її виражальна мова: крапка, лінія, пляма, штрих. Друкована графіка. Ілюстрація. Форма та об'єм як виражальні засоби скульптури. Пам'ятник – як різновид скульптури.	2	Розуміє, що навколишній світ можна представити в художніх образах. Знає та називає види образотворчого мистецтва. Розрізняє виражальні засоби образотворчого мистецтва (зокрема, живопису, графіки, скульптури). Розрізняє друковану графіку та ілюстрацію. Називає приклади пам'ятників як різновиду скульптури.
9.2. Жанри образотворчого мистецтва.	Жанри образотворчого мистецтва за предметом зображення: портрет, інтер'єр, пейзаж, натюрморт. Сюжетно-тематичне зображення (побутове, історичне, батальне, аніمالістичне, міфологічне).	3	Знає і розрізняє жанри образотворчого мистецтва: портрет, інтер'єр, пейзаж, натюрморт. Називає приклади творів різних жанрів образотворчого мистецтва. Розрізняє зображення за сюжетами і темами.
9.3. Ткацтво та килимарство. Народний костюм.	Текстильні вироби та їх призначення (матеріал, техніки, орнамент тощо).	2	Розуміє призначення текстильних виробів. Наводить приклади матеріалів для виготовлення текстилю та килимів. Наводить приклади техніки виготовлення текстильних виробів. Знає символіку окремих орнаментальних мотивів, що оздоблюють різні текстильні вироби.

	<p>Килимарство. Майстри килимарства.</p> <p>Рушники та їх різновиди.</p> <p>Український народний одяг. Вишиванки. Українські вишивальники та вишивальниці.</p>		<p>Розрізняє види килимів за технікою виготовлення (ткані та валяні).</p> <p>Розрізняє види рушників за їх призначенням (побутовим, весільним, хрещення тощо).</p> <p>Розуміє, що вишиванка є важливою складовою народного костюму України.</p>
<p>9.4. Мистецтво розпису. Декоративні розписи України.</p>	<p>Настінний та декоративний розпис.</p> <p>Особливості регіонального художнього розпису (петриківський, самчиківський, бубнівський, васильківський, косівський, опішнянський тощо).</p> <p>Особливості регіонального народного гончарства (Опішня, Гавареччина тощо). Лялькарство.</p>	2	<p>Розрізняє настінний та декоративний розпис.</p> <p>Вирізняє та описує в загальних рисах регіональні особливості художнього розпису України (петриківський, самчиківський, бубнівський, васильківський, косівський, опішнянський тощо).</p> <p>Називає відомі осередки гончарства, може пояснити їх відмінності. Розуміє значення лялькарства в народній творчості.</p>
<p>9.5. Музеї народної архітектури та побуту в Україні.</p>	<p>Національний музей народної архітектури та побуту України (Пирогів), Косівський музей народного мистецтва і побуту Гуцульщини, Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай», Музей народного побуту «Світлиця», Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара».</p> <p>Віртуальні екскурсії до музеїв народного побуту тощо.</p>	1	<p>Називає музеї народної архітектури та побуту в Україні.</p> <p>Розуміє значення організації та існування музеїв народної архітектури та побуту.</p> <p>Наводить приклади поєднання елементів декоративного мистецтва в житті і побуті українського народу (інтер'єр, меблі, посуд, костюм та текстиль, оформлення поверхонь тощо).</p>
<p>9.6. Народний живопис.</p>	<p>Майстри народного живопису.</p>	1	<p>Знає майстрів народного живопису та називає їх (1-2 представника).</p>

	Народна картина «Козак Мамай».		Знає легенду про козака Мамаю як етносимвол української культури, відображеного у творах образотворчого мистецтва.
9.7. Оригінальні художні образи в образотворчому мистецтві.	<p>Образотворче мистецтво ХХ-ХХІ ст. – асоціативна передача відчуттів та емоцій.</p> <p>Індивідуальне самовираження у створенні художнього образу (шляхом вибору кольору, композиції тощо).</p> <p>Імпровізація в процесі творення художнього образу (манера та стиль митця).</p>	3	<p>Називає виразні засоби образотворчого мистецтва ХХ-ХХІ ст.</p> <p>Вміє передати свої асоціації та відчуття, описати емоції від зображуваного.</p> <p>Бачить відмінності між формами вираження почуттів, думок, уявлень у різних митців. Може пояснити своє враження.</p> <p>Знає та розуміє, що таке імпровізація.</p> <p>Впізнає та вміє описати манеру і стиль втілення художнього образу митцем.</p> <p>Відрізняє художні твори від однотипних зображень серійної продукції.</p>
9.8. Мистецтво архітектури.	<p>Архітектура: її призначення та види (містобудування, архітектура об'ємних споруд, ландшафтна архітектура).</p> <p>Засоби виразності візуально-просторового мистецтва архітектури (композиція, тектоніка як конструкція споруди, масштаб, ритм, пропорція, пластика об'ємів, фактура, колір поверхні).</p> <p>Традиційне народне житло.</p> <p>Українська хата.</p>	2	<p>Розрізняє види архітектури за призначенням.</p> <p>Знає засоби виразності архітектури як візуально-просторового мистецтва. Наводить приклади архітектурних споруд.</p> <p>Розуміє значення географічних умов, клімату та національних рис під час побудови традиційного народного житла.</p>

<p>9.9. Мова музичного мистецтва і музичні жанри.</p>	<p><i>Мова музики.</i> Ознайомлення з основними елементами музичної мови: мелодією, метроритмом, ладом, тембром (на прикладах музичних творів).</p> <p>Музичні інструменти та їх групи (за звукоутворенням): духові, струнні, ударні.</p> <p>Вокал. Вокальні жанри. Пісня як найбільш поширений вокальний жанр.</p> <p>Куплетна форма.</p> <p><i>Жанри інструментальної музики.</i> Інструментальна музика. Маршова і танцювальна музика.</p> <p>Жанр інструментальної мініатюри.</p>	<p>2</p>	<p>Знає та розрізняє основні елементи музичної мови (мелодія, метроритм, лад, тембр).</p> <p>Знає основні групи музичних інструментів.</p> <p>Знає і розуміє, що таке вокал, вирізняє види вокальних ансамблів за кількістю учасників. Демонструє розуміння особливостей жанрів вокальної музики. Визначає куплет, заспів та приспів у пісні.</p> <p>Знає та розуміє, що таке інструментальна музика.</p> <p>Знає відмінності між пісенною, маршовою та танцювальною музикою. Знає та розуміє, що таке мініатюра в інструментальній музиці.</p>
<p>9.10. Мова танцю та види хореографічного мистецтва.</p>	<p><i>Мова танцю.</i> Танець як мистецтво створення художнього образу за допомогою руху.</p> <p>Балетна вистава.</p> <p>Види хореографічного мистецтва: народний, класичний, бальний та сучасний танець (спільні риси й відмінності). Українські народні танці.</p>	<p>2</p>	<p>Знає, що можна створити художній образ за допомогою танцювальних рухів, міміки та жестів.</p> <p>Знає, що таке балетна вистава. Наводить 2-3 приклади найвідоміших балетних вистав. Знає та розрізняє види хореографічного мистецтва, їх спільні риси та особливості.</p> <p>Знає найбільш відомі українські танці.</p>

<p>9.11. Мова та жанри сценічного мистецтва (театрального та циркового).</p>	<p><i>Мова театру.</i> Різновиди театру.</p> <p>Актор – творець сценічних образів.</p> <p>Основні елементи образної мови театру: сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог.</p> <p>Структура театральної вистави (дія, картина, сцена). Роль костюма в театрі.</p> <p>Ляльковий театр як особливий вид театру.</p> <p><i>Театральні жанри.</i> Основні театральні жанри: комедія, трагедія, драма.</p> <p>Роль музики в театрі. Опера як музично-театральний вид мистецтва.</p> <p>Мюзикл як один з найпопулярніших сучасних театральних жанрів.</p> <p><i>Цирк як видовишне мистецтво.</i> Походження цирку.</p> <p>Жанри циркового мистецтва.</p> <p>Трюк та ексцентричність як засоби створення художнього образу в цирковому мистецтві.</p>	<p>2</p>	<p>Знає та розрізняє різновиди театру. Розуміє значення актора для створення художнього образу в театрі (голос, пластика, характерність). Демонструє знання з основних елементів образної мови театру (сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог).</p> <p>Називає складові театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Розуміє роль театрального костюма.</p> <p>Знає характерні риси лялькового театру.</p> <p>Знає та розрізняє основні театральні жанри.</p> <p>Розуміє значення музики в театрі. Розрізняє драматичну та музичну виставу.</p> <p>Виокремлює оперу та мюзикл серед інших музично-театральних видів мистецтва.</p> <p>Знає і розуміє, що таке цирк.</p> <p>Розрізняє жанри циркового мистецтва (циркова гімнастика, клоунада, жонглювання, еквілібристика, ілюзія та маніпуляція тощо).</p> <p>Знає і розуміє, що таке трюк, ексцентричність, цирковий номер.</p>
---	--	----------	--

	Музика, танець та театралізація.		Розрізняє різні види мистецтва, що поєднані в цирковій виставі.
9.12. Фото-мистецтво, мистецтво кіно та мультиплікації: мова й жанри.	<p>Виникнення фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Засоби виразності фотографії (ракурс, розподіл світла, світлотінь, мить зйомки). Документальне та художнє фото.</p> <p>Виразальні засоби кіномистецтва (кадр, монтаж, зміна планів, комбіновані зйомки). Поєднання в кіно різних видів мистецтв. Комп'ютерні технології в кіно (використання комп'ютерної графіки, спецефектів, елементів анімації).</p> <p>Перші мультфільми. Розвиток мультиплікації, комп'ютерна анімація.</p> <p>Особливості музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p> <p>Видатні художники-мультиплікатори.</p>	2	<p>Знає про походження фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Знає засоби виразності фотографії.</p> <p>Розрізняє документальне та художнє фото.</p> <p>Називає виразальні засоби кіномистецтва.</p> <p>Розуміє, що мистецтво кіно є синтетичним. Наводить приклади комп'ютерних технологій у кіно.</p> <p>Розрізняє мультиплікацію (графічну, мальовану, лялькову та об'ємну) та комп'ютерну анімацію.</p> <p>Розуміє значення музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p> <p>Знає та називає видатних художників-мультиплікаторів.</p>
9.13. Взаємодія різних видів мистецтв: архітектура, музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо.	<p>Поєднання різних видів мистецтва: архітектури, музики, хореографії, образотворчого мистецтва тощо (на прикладі творів різних часів).</p> <p>Значення образотворчого мистецтва в театрі та цирку: відомі художники – автори ескізів декорацій та костюмів.</p>	3	<p>Називає та описує приклади художніх образів, які розкриваються мовою різних видів мистецтв (театр та образотворче мистецтво; танець та образотворче мистецтво, музика та хореографія тощо).</p> <p>Знає видатних художників – авторів ескізів театральних та циркових декорацій та костюмів.</p>

	<p>Твори образотворчого мистецтва як імпульс до створення художніх образів в музиці.</p> <p>Зображення композиторів та музичних інструментів у творах образотворчого мистецтва.</p> <p>Зображення танцю мовою образотворчого мистецтва.</p> <p>Образи літературних героїв, відтворені засобами музики, танцю, співів та образотворчого мистецтва.</p> <p>Культурна архітектура та духовна музика.</p> <p>Архітектура для видовищних видів мистецтва.</p> <p>Правила поведінки на культурних заходах (концерті, виставі, виставці, кінотеатрі тощо).</p>	<p>Називає твори образотворчого мистецтва, які надихнули композиторів на створення музичних творів.</p> <p>Наводить приклади портретів композиторів та творів образотворчого мистецтва на яких зображені музичні інструменти.</p> <p>Знає твори видатних художників, які зображали мистецтво танцю.</p> <p>Називає образи літературних героїв, відтворених засобами музики, танцю, співів та образотворчого мистецтва.</p> <p>Наводить приклади культурної архітектури та творів духовної музики.</p> <p>Наводить приклади архітектурних споруд для видовищних видів мистецтва.</p> <p>Знає та виконує правила поведінки на культурних заходах та в закладах культури.</p>
--	---	--

Рекомендований перелік демонстраційних матеріалів для поглибленого вивчення окремих тем подано в [Додатку 5](#).

Нормативний зміст модуля 9
для однопрофільних хореографічних шкіл або груп

Модуль 9. Мови та жанри за різними видами мистецтва:	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
		27	
9.1. Мова танцю та види хореографічного мистецтва.	<p>Танець як мистецтво створення художнього образу та передачі емоційного стану людини за допомогою руху.</p> <p>Виразальні засоби хореографічного мистецтва (пластика, танцювальні рухи, малюнок танцю, міміка, жести, музика, костюм, декорації, реквізит тощо).</p> <p>Особливості історико-побутового танцю.</p> <p>Сценічна та фольклорна форми виконання народного танцю.</p> <p>Спільні риси – збереження першооснови в лексиці танцю, основної теми в мелодійному, ладовому, темпоритмічному планах, основі костюма (крій, колір). Відмінні риси – елементи імпровізації у фольклорному танці та планування драматургії постановником у сценічній формі танцю.</p>	<i>10</i>	<p>Знає, що можна створити художній образ та передати емоційний стан людини за допомогою танцювальних рухів, міміки та жестів.</p> <p>Називає найяскравіші зразки хореографічного мистецтва, в яких відображено художній образ та/або емоційний стан людини.</p> <p>Називає виразальні засоби хореографічного мистецтва.</p> <p>Обирає одну хореографічну постановку із запропонованих викладачем та пояснює чим сподобалися виразальні засоби, що використовуються в цьому номері.</p> <p>Розрізняє придворний та народний історико-побутовий танець.</p> <p>Розрізняє народно-сценічний танець і фольклорний танок.</p> <p>Називає та описує спільні та відмінні риси різних форм виконання народного танцю.</p>

	<p>Види хореографічного мистецтва: народний, класичний, бальний та сучасний танці. Імпровізація в танці.</p> <p>Танці народів світу. Українські народні танці.</p> <p>Танець «Гопак» – символ волі та козацької відваги.</p>		<p>Знає та розрізняє види хореографічного мистецтва.</p> <p>Обирає з ілюстративних та відеоматеріалів, запропонованих викладачем, ті, що мають відношення до імпровізаційного танцю.</p> <p>Називає найбільш відомі українські танці та танці народів світу.</p> <p>Впізнає «Гопак» серед запропонованих викладачем танців та називає його складові частини.</p>
9.2. Образотворче мистецтво.	<p><i>Мова образотворчого мистецтва.</i> Живопис, графіка, скульптура.</p> <p>Колір як головний засіб художньої виразності в живописі. Графіка та її виражальна мова: крапка, лінія, пляма. Ілюстрація до казок. Форма та об'єм як виражальні засоби скульптури.</p> <p><i>Жанри образотворчого мистецтва.</i> Жанри образотворчого мистецтва за предметом зображення: портрет, пейзаж, натюрморт.</p> <p>Сюжетно-тематичне зображення (побутове, анімалістичне тощо).</p>	2	<p>Знає та називає види образотворчого мистецтва.</p> <p>Називає основні виражальні засоби образотворчого мистецтва (зокрема, живопису, графіки, скульптури).</p> <p>Знає і розрізняє вивчені жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж, натюрморт). Називає приклади творів означених жанрів образотворчого мистецтва.</p> <p>Розрізняє зображення за сюжетами і темами.</p>
9.3. Мистецтво архітектури.	<p>Архітектура: її призначення та види (містобудування, архітектура</p>	2	<p>Розрізняє види архітектури за призначенням.</p>

	<p>об'ємних споруд, ландшафтна архітектура).</p> <p>Засоби виразності візуально-просторового мистецтва архітектури (композиція, тектоніка як конструкція споруди, масштаб, ритм, пропорція, пластика об'ємів, фактура, колір поверхні).</p> <p>Традиційне народне житло. Українська хата.</p> <p>Особливості приміщень для виконання танців (бальні зали, сцена, танцювальні майданчики, репетиційні зали тощо).</p>		<p>Знає засоби виразності архітектури як візуально-просторового мистецтва. Наводить приклади архітектурних споруд.</p> <p>Розуміє значення географічних умов, клімату та національних рис під час побудови традиційного народного житла.</p> <p>Розрізняє види танцювальних приміщень.</p>
<p>9.4. Музичне мистецтво.</p>	<p><i>Мова музики.</i> Ознайомлення з основними елементами музичної мови: мелодією, метроритмом, ладом, тембром (на прикладах музичних творів).</p> <p>Музичні інструменти та їх групи (за звукоутворенням): духові, струнні, ударні. Вокал. Вокальні жанри.</p>	<p>4</p>	<p>Знає та розрізняє основні елементи музичної мови (мелодія, метроритм, лад, тембр).</p> <p>Розуміє роль музики як складової свята.</p> <p>Знає основні групи музичних інструментів.</p> <p>Знає і розуміє, що таке вокал, вирізняє види вокальних ансамблів за кількістю учасників.</p>

	<p>Пісня як найбільш поширений вокальний жанр.</p> <p>Куплетна форма.</p> <p><i>Жанри інструментальної музики.</i> Інструментальна музика.</p> <p>Маршова і танцювальна музика.</p> <p>Жанр інструментальної мініатюри.</p>		<p>Демонструє розуміння особливостей жанрів вокальної музики. Визначає куплет, заспів та приспів у пісні.</p> <p>Знає та розуміє, що таке інструментальна музика.</p> <p>Знає відмінності між пісенною, маршовою та танцювальною музикою.</p> <p>Знає та розуміє, що таке мініатюра в інструментальній музиці.</p>
<p>9.5. Мова та жанри сценічного мистецтва (театрального та циркового).</p>	<p><i>Мова театру.</i> Різновиди театру.</p> <p>Актор – творець сценічних образів.</p> <p>Основні елементи образної мови театру: сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог.</p> <p>Структура театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Роль костюма в театрі.</p> <p>Ляльковий театр як особливий вид театру.</p> <p><i>Театральні жанри.</i> Основні театральні жанри: комедія, трагедія, драма.</p> <p>Роль музики в театрі.</p>	4	<p>Знає та розрізняє різновиди театру. Розуміє значення актора для створення художнього образу в театрі (голос, пластика, характерність). Демонструє знання з основних елементів образної мови театру (сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог).</p> <p>Називає складові театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Розуміє роль театрального костюма.</p> <p>Знає характерні риси лялькового театру.</p> <p>Знає та розрізняє основні театральні жанри.</p> <p>Розуміє значення музики в театрі. Розрізняє драматичну та музичну виставу.</p>

	<p>Опера як музично-театральний вид мистецтва. Мюзикл як один з найпопулярніших сучасних театральних жанрів.</p> <p>Балетна вистава як синтетичний вид сценічного мистецтва (поєднання танцю, музики, драматургії та образотворчого мистецтва).</p> <p>Відомі композитори, які писали музику для балету.</p> <p><i>Цирк як видовищне мистецтво.</i> Походження цирку.</p> <p>Жанри циркового мистецтва.</p> <p>Трюк та ексцентричність як засоби створення художнього образу в цирковому мистецтві.</p> <p>Музика, танець та театралізація.</p>		<p>Виокремлює оперу та мюзикл серед інших музично-театральних видів мистецтва.</p> <p>Знає походження балетного мистецтва. Обирає один фрагмент балетної вистави із запропонованих викладачем та розрізняє види мистецтв, що задіяні в цій виставі.</p> <p>Називає відомих композиторів, які писали музику для балетів, фрагменти яких запропоновані викладачем.</p> <p>Знає і розуміє, що таке цирк.</p> <p>Розрізняє жанри циркового мистецтва (циркова гімнастика, клоунада, жонглювання, еквілібристика, ілюзія та маніпуляція тощо).</p> <p>Знає і розуміє, що таке трюк, ексцентричність, цирковий номер.</p> <p>Розрізняє різні види мистецтва, що поєднані в цирковій виставі.</p>
<p>9.6. Фото-мистецтво, мистецтво кіно та мультиплікації: мова й жанри.</p>	<p>Виникнення фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Засоби виразності фотографії (ракурс, розподіл світла, світлотінь, мить зйомки).</p> <p>Документальне та художнє фото.</p>	<p>2</p>	<p>Знає про походження фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Знає засоби виразності фотографії.</p> <p>Розрізняє документальне та художнє фото.</p>

	<p>Виразальні засоби кіномистецтва (кадр, монтаж, зміна планів, комбіновані зйомки).</p> <p>Поєднання в кіно різних видів мистецтв.</p> <p>Комп'ютерні технології в кіно (використання комп'ютерної графіки, спецефектів, елементів анімації).</p> <p>Перші мультфільми. Розвиток мультиплікації, комп'ютерна анімація.</p> <p>Особливості музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p>		<p>Називає виразальні засоби кіномистецтва.</p> <p>Розуміє, що мистецтво кіно є синтетичним.</p> <p>Наводить приклади комп'ютерних технологій у кіно.</p> <p>Розрізняє мультиплікацію (графічну, мальовану, лялькову та об'ємну) та комп'ютерну анімацію.</p> <p>Розуміє значення музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p>
<p>9.7. Взаємодія різних видів мистецтв: архітектура, музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо.</p>	<p>Поєднання різних видів мистецтва: архітектури, музики, хореографії, образотворчого мистецтва тощо (на прикладі творів різних часів).</p> <p>Органічний зв'язок хореографічного та пісенного мистецтва.</p> <p>Зображення танцю в сюжетах творів образотворчого мистецтва.</p> <p>Значення образотворчого мистецтва в театрі та цирку: відомі художники – автори</p>	<p>3</p>	<p>Називає та описує приклади художніх образів, які розкриваються мовою різних видів мистецтв (театр та образотворче мистецтво; танець та образотворче мистецтво, музика та хореографія тощо).</p> <p>Наводить 2-3 приклади танців, що поєднують у собі хореографічне та пісенне мистецтво.</p> <p>Називає твори образотворчого мистецтва та видатних художників (за вибором учнів), у роботах яких відображено мистецтво танцю.</p> <p>Знає видатних художників – авторів ескізів театральних та циркових декорацій та костюмів.</p>

	<p>ескізів декорацій та костюмів.</p> <p>Образи літературних героїв, відтворені у творах музичного, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Культурна архітектура та духовна музика.</p> <p>Танець як частина розвитку драматургії театральної вистави.</p> <p>Танцювальні рухи як складова виражальних засобів циркового мистецтва.</p> <p>Використання в танцях акробатичних елементів.</p> <p>Танець як один з виражальних засобів кіномистецтва та мультиплікації.</p> <p>Правила поведінки на культурних заходах (концерті, виставі, виставці, кінотеатрі тощо).</p>		<p>Називає образи літературних героїв, відтворених у творах музичного, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Наводить приклади культурної архітектури та творів духовної музики.</p> <p>Пояснює роль танців у драматургії театральних вистав.</p> <p>Пояснює як танцювальні рухи збагачують художній образ циркового номеру.</p> <p>Називає види хореографії, в яких використовуються акробатичні елементи.</p> <p>Розуміє значення танцю в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p> <p>Наводить 2-3 приклади мультфільмів та/або кіно, де використовується танець як виражальний засіб.</p> <p>Знає та виконує правила поведінки на культурних заходах та в закладах культури.</p>
--	---	--	---

**Нормативний зміст модуля 9
для шкіл мистецтва або багатoproфільних груп**

Модуль 9. Мови та жанри за різними видами мистецтва:	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
		27	
9.1. Образотворче мистецтво.	<p><i>Мова образотворчого мистецтва.</i> Живопис, графіка, скульптура.</p> <p>Колір як головний засіб художньої виразності в живописі. Графіка та її виражальна мова: крапка, лінія, пляма, штрих (ілюстрація як різновид графіки). Форма та об'єм як виражальні засоби скульптури.</p> <p><i>Жанри образотворчого мистецтва.</i> Жанри образотворчого мистецтва за предметом зображення: портрет, інтер'єр, пейзаж, натюрморт.</p> <p>Сюжетно-тематичне зображення (побутове, історичне, батальне, анімалістичне, міфологічне).</p> <p>Народна картина «Козак Мамай».</p>	7	<p>Розуміє, що навколишній світ можна представити в художніх образах. Знає та називає види образотворчого мистецтва.</p> <p>Розрізняє виражальні засоби образотворчого мистецтва (зокрема, живопису, графіки, скульптури).</p> <p>Знає і розрізняє жанри образотворчого мистецтва: портрет, інтер'єр, пейзаж, натюрморт. Називає приклади творів різних жанрів образотворчого мистецтва.</p> <p>Розрізняє зображення за сюжетами і темами.</p> <p>Знає легенду про козака Мамаю як етносимвол української культури, відображеного у творах образотворчого мистецтва.</p>
9.2. Мистецтво архітектури.	Архітектура: її призначення та види (містобудування, архітектура	2	Розрізняє види архітектури за призначенням.

	<p>об'ємних споруд, ландшафтна архітектура).</p> <p>Засоби виразності візуально-просторового мистецтва архітектури (композиція, тектоніка як конструкція споруди, масштаб, ритм, пропорція, пластика об'ємів, фактура, колір поверхні).</p> <p>Традиційне народне житло. Українська хата.</p>		<p>Знає засоби виразності архітектури як візуально-просторового мистецтва. Наводить приклади архітектурних споруд.</p> <p>Розуміє значення географічних умов, клімату та національних рис під час побудови традиційного народного житла.</p>
9.3. Музичне мистецтво.	<p><i>Мова музики.</i> Ознайомлення з основними елементами музичної мови: мелодією, метроритмом, ладом, тембром, гармонією (на прикладах музичних творів). Створення художнього образу за допомогою музичних виражальних засобів.</p> <p>Музичні інструменти та їх групи (за звукоутворенням): духові, струнні, ударні.</p> <p>Вокал. Вокальні жанри. Пісня як найбільш поширений вокальний жанр. Куплетна форма.</p>	7	<p>Знає та розрізняє основні елементи музичної мови (мелодія, метроритм, лад, тембр, гармонія).</p> <p>Розуміє роль музичних виражальних засобів для створення художнього образу. Розуміє роль музики як складової свята.</p> <p>Знає основні групи музичних інструментів.</p> <p>Знає і розуміє, що таке вокал. Демонструє розуміння особливостей жанрів вокальної музики.</p> <p>Визначає куплет, заспів та приспів у пісні.</p>

	<p>Багатство та розмаїття українських народних пісень.</p> <p>Сольний спів та вокальні ансамблі (дуети, тріо та ін.).</p> <p>Хорова музика, різновиди хорів.</p> <p><i>Жанри інструментальної музики.</i> Інструментальна музика. Сольне виконання, інструментальні ансамблі та оркестри.</p> <p>Маршова і танцювальна музика.</p> <p>Жанр інструментальної мініатюри.</p>		<p>Відтворює 2-3 українські народні пісні.</p> <p>Вирізняє види вокальних ансамблів за кількістю учасників.</p> <p>Розрізняє типи хорів за виконавським складом (мішані, однорідні).</p> <p>Знає і розуміє, що таке інструментальна музика.</p> <p>Розрізняє сольне інструментальне, ансамблеве та оркестрове виконання. Наводить приклади сольних та ансамблевих музичних творів.</p> <p>Знає відмінності між пісенною, маршовою та танцювальною музикою.</p> <p>Знає і розуміє, що таке мініатюра в інструментальній музиці.</p>
<p>9.4. Хореографічне мистецтво.</p>	<p><i>Мова танцю.</i> Танець як мистецтво створення художнього образу за допомогою руху.</p> <p>Балетна вистава.</p> <p>Види хореографічного мистецтва: народний, класичний, бальний та сучасний танці (спільні риси й відмінності).</p> <p>Українські народні танці.</p>	<p>2</p>	<p>Знає, що можна створити художній образ за допомогою танцювальних рухів, міміки та жестів.</p> <p>Знає, що таке балетна вистава. Наводить 2-3 приклади найвідоміших балетних вистав. Знає та розрізняє види хореографічного мистецтва, їх спільні риси та особливості.</p> <p>Знає найбільш відомі українські танці.</p>

<p>9.5. Театральне мистецтво.</p>	<p><i>Мова театру.</i> Різновиди театру.</p> <p>Актор – творець сценічних образів.</p> <p>Основні елементи образної мови театру: сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог.</p> <p>Структура театральної вистави (дія, картина, сцена). Роль костюма в театрі.</p> <p>Ляльковий театр як особливий вид театру.</p> <p><i>Театральні жанри.</i> Основні театральні жанри: комедія, трагедія, драма.</p> <p>Роль музики в театрі. Опера як музично-театральний вид мистецтва. Мюзикл як один з найпопулярніших сучасних театральних жанрів.</p>	<p>2</p>	<p>Знає та розрізняє різновиди театру. Розуміє значення актора для створення художнього образу в театрі (голос, пластика, характерність). Демонструє знання з основних елементів образної мови театру (сценічна дія, перевдягання, монолог/діалог).</p> <p>Називає складові театральної вистави (дія, картина, сцена).</p> <p>Розуміє роль театрального костюма.</p> <p>Знає характерні риси лялькового театру.</p> <p>Знає та розрізняє основні театральні жанри.</p> <p>Розуміє значення музики в театрі. Розрізняє драматичну та музичну виставу.</p> <p>Виокремлює оперу та мюзикл серед інших музично-театральних видів мистецтва.</p>
<p>9.6. Циркове мистецтво.</p>	<p><i>Цирк як видовишне мистецтво.</i> Походження цирку.</p> <p>Жанри циркового мистецтва.</p> <p>Трюк та ексцентричність як засоби створення художнього образу в цирковому мистецтві. Музика, танець та театралізація в цирковому мистецтві.</p>	<p>2</p>	<p>Знає і розуміє, що таке цирк.</p> <p>Розрізняє жанри циркового мистецтва (циркова гімнастика, клоунада, жонглювання, еквілібристика, ілюзія та маніпуляція тощо). Знає і розуміє, що таке трюк ексцентричність, цирковий номер.</p> <p>Розрізняє різні види мистецтва, що поєднані в цирковій виставі.</p>

<p>9.7. Фото-мистецтво, мистецтво кіно та мультиплікації.</p>	<p>Виникнення фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Засоби виразності фотографії (ракурс, розподіл світла, світлотінь, мить зйомки).</p> <p>Документальне та художнє фото.</p> <p>Виразальні засоби кіномистецтва (кадр, монтаж, зміна планів, комбіновані зйомки).</p> <p>Поєднання в кіно різних видів мистецтв.</p> <p>Комп'ютерні технології в кіно (використання комп'ютерної графіки, спецефектів, елементів анімації).</p> <p>Перші мультфільми. Розвиток мультиплікації, комп'ютерна анімація.</p> <p>Особливості музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p>	<p>2</p>	<p>Знає про походження фотографії, мистецтва кіно та мультиплікації.</p> <p>Знає засоби виразності фотографії.</p> <p>Розрізняє документальне та художнє фото.</p> <p>Називає виразальні засоби кіномистецтва.</p> <p>Розуміє, що мистецтво кіно є синтетичним.</p> <p>Наводить приклади комп'ютерних технологій у кіно.</p> <p>Розрізняє мультиплікацію (графічну, мальовану, лялькову та об'ємну) та комп'ютерну анімацію.</p> <p>Розуміє значення музики в мультиплікаційних фільмах та кіно.</p>
<p>9.8. Взаємодія різних видів мистецтв: архітектура, музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо.</p>	<p>Поєднання різних видів мистецтва: архітектури, музики, хореографії, образотворчого мистецтва тощо (на прикладі творів різних часів).</p> <p>Зображення танцю мовою образотворчого мистецтва.</p>	<p>3</p>	<p>Називає та описує приклади художніх образів, які розкриваються мовою різних видів мистецтв (театр та образотворче мистецтво; танець та образотворче мистецтво, музика та хореографія тощо).</p> <p>Знає твори видатних художників, які зображали мистецтво танцю.</p>

	<p>Значення образотворчого мистецтва в театрі та цирку: відомі художники – автори ескізів декорацій та костюмів.</p> <p>Образи літературних героїв, відтворені у творах музичного, вокального, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Культова архітектура та духовна музика.</p> <p>Правила поведінки на культурних заходах (концерті, виставі, виставці, кінотеатрі тощо).</p>	<p>Знає видатних художників – авторів ескізів театральних та циркових декорацій та костюмів.</p> <p>Називає образи літературних героїв, відтворених у творах музичного, вокального, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтв.</p> <p>Наводить приклади культової архітектури та творів духовної музики.</p> <p>Знає та виконує правила поведінки на культурних заходах та в закладах культури.</p>
--	---	---

6. Список інформаційних джерел

1. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 172 с.
2. Бьорд М. Зоряна ніч Ван Гога. Історія мистецтва для дітей. Київ : Nebo Booklab Publishing, 2018. 336 с.
3. Василенко К. Ю. Український танець: підручник. Київ : ППКПК, 1997. 282 с.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ : АВПТ «Оберіг», 1993. 592 с.
5. Гізер А. Знайомство з мистецтвом для дітей. Харків : Vivat, 2019. 96 с.
6. Гукова В. В. Світова музична література: навч. посіб. для ДМШ. Київ : Мелосвіт, 2006. 172 с.
7. Давыдов В. Г., Савиных Р. И., Мальцева А. А. Начальный курс истории искусств: программа. Киев : МАД ДЭВ, 1992. 93 с.
8. Дзига. Українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги / композиція П. Г. Черемського / уклад. В. І. Семеренський, П. Г. Черемський. Харків : Друк, 1999. 528 с.
9. Житнік Т. С. Навчальна програма для нульового класу ДХШ (художнє відділення) з дисципліни «Історія мистецтва» (молодша вікова група 6-7 років. Термін навчання – 2 роки. Проєкт). Запоріжжя : Комунальна установа «Обласний методичний центр культури і мистецтва» Запорізької обласної ради, 2016. 20 с.
10. Зосім О. Л., Копилковська І. В., Левенець В. С. Розминка з предметів «Музична література» та «Історія образотворчого мистецтва» у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах: дидактичні матеріали для слухачів Інституту публічного управління та кадрової політики: навч. видання. Київ : НАКККіМ, 2016. 68 с.
11. Інтерактивний навчальний додаток «Інструменти симфонічного оркестру» / уклад. Л. С. Соколова. Харків : 2019. URL: <https://www.thinglink.com/scene/1183310800916316162> (дата звернення: 25.12.2019).
12. Інтерактивний навчальний додаток «Танці народів світу»: частина I – «Танці Європи» / уклад. Л. С. Соколова. Харків, 2020. URL: <https://www.thinglink.com/scene/1284156210714509313> (дата звернення: 15.10.2019).
13. Інтерактивний навчальний додаток «Танці народів світу»: частина II – «Танці Північної та Південної Америки» / уклад. Л. С. Соколова. Харків, 2020. URL: <https://www.thinglink.com/scene/1285190157372227585> (дата звернення: 15.12.2019).
14. Інтерактивний навчальний додаток «Українські народні музичні інструменти» / уклад. Л. С. Соколова. Харків : 2019. URL: <https://www.thinglink.com/scene/1181276285846945794> (дата звернення: 15.12.2019).
15. Кияновська Л. Українська музична література: підручник. Львів : Тріада плюс, 2009. 355 с.

16. Комаровська О. А. Початковий курс історії хореографічного мистецтва: програма. Київ : ДМЦНЗКіМУ, 2012. 60 с.
17. Корнакова Т. М. Початковий курс історії мистецтв : навч. посіб. Зошити 1–4. Київ : ДАКККіМ, 2005. 135 с.
18. Корнакова Т. М. Початковий курс історії мистецтв : навч. посіб. Зошити 5–6. Київ : ДАКККіМ, 2007. 113 с.
19. Майстри живопису: ілюстрована енциклопедія / уклад. О. М. Галей. Київ : ДВ «Преса України», 2013. 383 с.
20. Манько В. Українська народна писанка. Львів : Свічадо, 2017. 41 с.
21. Методично-програмне забезпечення комплексу музично-історичних дисциплін: Слухання музики. Музична література. Українське музичне мистецтво. Світове музичне мистецтво / Назар Л. та ін., ред.-упоряд. Л. Й. Назар. Київ : Мелосвіт, 2018. 354 с.
22. Мілюкова І. В. Золотарьова О. С. Мультимедійний навчальний посібник «Українська та зарубіжна музичні літератури» (перший рік навчання, перший розділ: Музика в нашому житті) : CD. Харків, 2012.
23. Мілюкова І. В., Нікітіна А. А., Олещко О. С. Мультимедійний навчальний посібник «Українська та зарубіжна музичні літератури» (перший рік навчання, другий розділ: Зміст музичних творів) : CD. Харків, 2014.
24. Муха А. Композитори України та української діаспори: довідник. Київ : Музична Україна, 2004. 351 с.
25. Найден О.С. Українська народна лялька. Київ : СтилоС, 2007. 239 с.
26. Нова радість стала : зб. колядок та щедрівок для дітей / упоряд. та передмова І. Малковича. Київ : Веселка, 1991. 32 с.
27. Пустовит М. Сам ты Гендель. Киев : «Мелосвіт», 2019. 192 с.
28. Театр і кіно : дитяча енциклопедія / уклад. О. Є. Балазанова. Харків : Фоліо, 2015. 316 с.
29. Українська минувшина : ілюстрований етнографічний довідник / ред. А. П. Пономарьов та ін. Вид. 2-ге. Київ : Либідь, 1994. 256 с.
30. Українська народна музична творчість : навч. посіб. / упоряд. Л. С. Соколова. Харків : Друкарня МАДРИД, 2019. 126 с. URL: <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/290> (дата звернення: 05.02.2020).
31. Українська та зарубіжна музичні літератури: програма / уклад. Я. А. Бодак та ін. Київ : ДМЦНЗКіМУ, 2008. 229 с.
32. Ходж А. Н. Історія мистецтва: живопис від Джотто до наших днів. Харків : Фактор, 2012. 208 с.
33. Шевчук О. Від бабусиної скрині до шафи-купе (Народний одяг: традиції й сучасність). Вип. І. Одеса : Одеський обласний центр української культури, 2009. 33 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання.

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого матеріалу, темпу набуття компетентностей тощо.

Завданнями оцінювання навчальних результатів учня/учениці є:

формування в нього/неї позитивної самооцінки, впевненості у власних можливостях і здібностях;

виховання ставлення до власних помилок як до підґрунтя для подальшого розвитку та вдосконалення;

мотивування до досягнення максимально можливих результатів навчання.

Оцінювання досягнень учня/учениці рекомендовано здійснювати у формах *вербального* (формуючого) та *бального* оцінювання (виставлення оцінки в цифровому виразі).

Рекомендована система для оцінювання рівня навчальних досягнень учнів		
Рівень навчальних досягнень учня/учениці	Опис результатів навчальних досягнень	У разі застосування 12-бальної шкали
Початковий	Потребує значної допомоги	1-3 бали
Середній	Досягає результату з допомогою викладача	4-6 балів
Достатній	Демонструє помітний прогрес	7-9 балів
Високий	Має значні успіхи	10-12 балів

Інформація щодо оцінювання результатів навчання учнів є конфіденційною. Вона обговорюється лише під час індивідуальних зустрічей викладача з учнем/ученицею та його/її батьками або консультацій з фахівцями, які беруть участь у розробленні індивідуальної траєкторії розвитку учня/учениці.

Оцінювання в процесі **поточного контролю** здійснюється відносно рівня досягнення учнем/ученицею нормативних результатів навчання кожного уроку (у разі встановлення робочою навчальною програмою) та за кожним модулем.

Оцінювання в процесі **щорічного підсумкового контролю** здійснюється відносно рівня досягнення учнем/ученицею нормативних результатів навчання, передбачених типовою навчальною програмою на завершення кожного навчального року.

Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

Рекомендований список демонстраційного матеріалу для першого року навчання

Роз'яснення щодо використання демонстраційного матеріалу

Складений та систематизований список демонстраційного матеріалу (перелік творів різних видів мистецтв) містить значну кількість прикладів. Перелік побудовано відповідно до психофізичних особливостей учнів зазначеної вікової категорії, що допомагає сприйняттю тем та запропонованих мистецьких творів, а також надає можливості висловити особисте ставлення до них.

Перелік прикладів творів має, як правило, таку послідовність:

- музичні твори;
- твори образотворчого мистецтва;
- твори архітектури;
- літературні твори;
- хореографічні твори;
- твори театрального мистецтва;
- твори кіно та мультиплікації;
- твори циркового мистецтва.

Представлені в додатках приклади дають можливість долучитися до світу мистецтва через ознайомлення з: різножанровістю, відмінностями стилів, строкатістю течій, багатоманітністю естетичних напрямів, панорамою мистецьких шкіл різних країн та багатством культури України. Під час створення переліку були враховані прояви культурно-мистецького розмаїття, що відображено в широкому охопленні географічного та часового простору, а також багатій палітри поглядів і смаків.

Пропонований перелік сприяє вибору необхідних демонстраційних матеріалів за кожним з модулів. Викладач може скористатися зазначеними матеріалами (визначивши оптимальну кількість прикладів) або самостійно скласти перелік творів за власним вибором. Деякі приклади мистецьких творів повторюються в різних модулях, оскільки можуть бути використані під час вивчення різних тем.

Відповідно до концепції сучасної мистецької освіти вік учнів у навчальній аудиторії може бути дуже різним. Тому викладач самостійно добирає приклади, спираючись на вікову специфіку контингенту учнів.

Викладачам рекомендовано:

використовувати *оптимальну кількість прикладів* з наданого переліку творів усіх видів мистецтв;

додавати до такого переліку твори за власним вибором.

Для збереження оптимального обсягу типової навчальної програми та забезпечення зручності користування переліком демонстраційних матеріалів кожен з прикладів представлено в черговому порядку зі змінами написання «прямим» шрифтом та «курсивом».

У Модулі 1 «Розмаїття світу мистецтва» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: В. А. Моцарт, Соната Ля мажор, III частина; *E. Гріг, концерт для фортепіано з оркестром, I частина*; Ж. Бізе, фарандола з музики до драми А. Доде «Арлезіанка»; Ф. Мендельсон, «Пісня венеціанського гондольєра»; Р. Шуман, «[Дитячі сцени](#)»; К. Дебюссі, «Місячне сяйво»; Дж. Гершвін, «Рапсодія в блюзових тонах» (фрагмент); П. Чайковський, «Неаполітанська пісня»; неаполітанська народна пісня «Санта Лючія»; С. Борткевич, ф-но цикл «Маленький мандрівник» («[У Польщі](#)», «[Іспанія](#)»); Я. Степовий, [прелюд ор. 7 № 4](#); українська народна пісня «Щедрик» в обробці М. Леонтовича у викон.: «[Щедрик](#)» (Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки); «[Щедрик](#)» (хор хлопчиків «*Libera*»); «[Щедрик](#)» (хор «*Bel Canto Choir Vilnius*»); «[Carol of the Bells](#)» (група «*Pentatonix*»); Ж. Колодуб, п'єси з циклу «[Снігова королева](#)»; В. Кикта, концертна симфонія для арфи з оркестром «*Фрески Софії Київської*», частина I «*Орнаменти*»; Леся Дичко, «Замок Шамбор» з циклу «Французькі фрески», «[Сонячний струм](#)», «Пори року» («[Веснянка](#)»); муз. К. Меладзе, сл. Д. Гольде, пісня «[Квітка-душа](#)»;

► твори образотворчого мистецтва: Катерина Білокур, картини «Цар-кокос», «Квіти за тином», «Натюрморт з колоссям та глечиком»; Є. Леценко, картини з «*Тваринно-байкарського світу*», автопортрети; Анна Собачко-Шостак, картини «Птах серед квітів», «Декоративне панно», цикл панно «Квіти України»; І. Левітан, картини «*Березовий гай*», «*Весна в Італії*»; М. Нестеров, картини «Мовчання», «Лисичка», «Осінній пейзаж»; А. Куїнджі, картини «*Плями місячного світла в лісі. Зима*», «*Українська ніч*», «*Вечір на Україні*»; П. Левченко, картини «Млин», «Сільський пейзаж»; С. Васильківський, картини «*Козача левада*», «*Весняний день на Україні*», «*Козаки у степу*»; Хоакін Соролья і Бастіда, «*Арагонська Хота*»; Ж. Коро, «*Венеція*»; Ф. Мендельсон, акварелі «*Вид Флоренції*», «*Затока з яхтами поблизу м. Амальфі*»; А. Брендеїс, «*Понте Веккьо, Флоренція*»; Д. Вепхадзе, «*Флоренція*»; А. Фонвізін, акварельні портрети Юдифи Глізер, Алли Богуславської, Майї Плісецької;

► архітектурні твори: Луцький замок; Хотинська фортеця; Свято-Троїцький собор (Новомосковськ); Собор Святого Юра (Львів); Андріївська церква (Київ); Оперний театр (Одеса); Собор Сан-Марко, Палац дожів, Великий канал та міст Ріальто (Венеція, Італія); Собор Санта Марія дель Фьоре (Флоренція, Італія); замок Сант-Ельмо, площа Плебісциту (Неаполь, Італія); Ейфелева вежа, Собор Паризької Богоматері, Лувр, Триумфальна арка, палац Гранд-Пале (Париж, Франція); Кельнський собор, Вормський собор (Німеччина);

► літературні твори: Е. Т. А. Гофман, казка «Лускунчик та Мишачий король»;

► хореографічні твори: Й. Штраус, вальс з балету «[Віденський вальс](#)» (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка); Лео Деліб, вальс з балету «[Коппелія](#)» (Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва з 21.25 хв.); П. Чайковський: вальс з балету «[Спляча красуня](#)» (Дніпропетровський академічний театр опери та

балету); вальс з балету «[Лускунчик](#)» (*New York City Ballet*); вальс з балету «[Лебедине озеро](#)» (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка);

Традиційний японський танець «[The Plover Song](#)» у виконанні Сузуріо Йошіянагі; індійський танець «[Танець Одіссі](#)» у виконанні Маріам Шакіба; [народні танці сільських жителів Руанди](#); *Хавьер Малагія*, вистава «[Полум'я Фламенко](#)»; грузинський танець «[Мохевурі](#)» (Державний академічний ансамбль пісні и танцю Грузії «Руставі»); «[Ми з України](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського);

► театральні вистави: «Полліанна» (Київський академічний театр юного глядача на Липках, реж. В. Гирич, 2007 р.);

► твори кіно та мультиплікації: Ліндсі Стерлінг (США, кліп на тему української народної пісні «[Щедрик](#)» в обробці М. Леонтовича); музичний фільм «[Американець у Парижі](#)» (1951 р., реж. В. Міннеллі, США, <https://t.ly/Txzw>, <https://t.ly/DZPW>, <https://t.ly/zR6w>, <https://t.ly/h6Bt>); «[Лускунчик та Мушкетерський король](#)» (2015 р., реж. Ф. Стойе); мультиплікаційний серіал «[Полліанна](#)» (1986 р., реж. Козо Кузуха, Японія); м/ф «[Лускунчик](#)» (1973 р., реж. Б. Степанцев, СРСР).

► циркові номери: «[Цирк дю Солей](#)» (Канада) – виступи повітряних гімнастів (<https://t.ly/eYyo>).

У Модулі 2 «Творці художніх образів» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: В. А. Моцарт, арія Папагено з опери «Чарівна флейта»; Р. Шуман, «П'єро» та «Арлекін» з фортепіанного циклу «Карнавал»; М. Римський-Корсаков, третя пісня Леля з опери «Снігуронька»; С. Прокоф'єв, «Джульєтта дівчинка» з балету «Ромео і Джульєтта»; Б. Фільц, «[Бабусина казка](#)»; муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка «Пісня про вчительку»;

► твори образотворчого мистецтва: Донателло, кінна статуя кондот'єра Гаттамелати; Є. Дега, скульптура «Чотирнадцятирічна танцівниця»; Ліна По, скульптури «Танцювальна сьюта», «Балерина. Пірует»; О. Архипенко, скульптури «Танок», «Крокуюча постать»; А. Джокометті «Павук»; Джакомо Манцу, скульптура «Дівчинка на стільці»; Марія Приймаченко (або Примаченко), картини «Українські танцюристки», «Соняхи з бджолами», «Фантастичний звір», керамічні вироби «Керамічна ваза», «Крокодил»; Іван Марчук, цикл картин «Голос моєї душі»: «Скажи мені правду», «Пробудження», «Місяць у степу»; Є. Лещенко, картина «Котик, що харчується травичкою та овочами»; Ван Гог, картини «Пара черевиків», «Соняхи»; П. Сезанн, «Автопортрет», «Гора Сент-Віктуар», «Дама в блакитному»; Марк Шагал, «Прогулянка»; Атанас Мацурев, акварелі «Портрет матері», «Куртка», «Крісло»;

► архітектурні твори: храм Амона-Ра (Карнак, Єгипет); Софійський собор (Київ); Е. Брадтман, будинок «Дім вдови, що плаче»; В. Городецький, «Будинок з химерами» (Київ); С. Гальперсон, прибутковий будинок; В. Домбровський, Ф. Троупянський, будинок Антона Гаєвського (Одеса); В. Кричевський, будинок Полтавського земства; Антоніо Гауді, Будинок Міла,

Будинок Бальо (Барселона, Іспанія); Ле Корбуз'є, будівля Національного музею західного мистецтва (Токіо, Японія); Ф. Сахба, Храм Лотоса (Нью-Делі, Індія); Заха Хадид, Політехнічний університет (Гонконг, Кітай); Б. Голдберг, комплекс Марина Сіті (Чикаго, США); Е. Сміт, хмарочос «Бурдж Халіфа» (Дубай, ОАЕ);

► літературні твори: Дж. К. Роулінг, «Гаррі Поттер»; Марк Твен, «Пригоди Тома Соєра та Гекльберрі Фінна»;

► хореографічні твори: Д. Талбот, балет «[Аліса в країні чудес](#)» (New York State Ballet, образ дівчинки Аліси з 7 хв.); Б. Павловський, балет «[Білосніжка та семеро гномів](#)» (сцена зустрічі Білосніжки з гномами, 47 хв., Український балетний театр «Прем'єра»); Ц. Пуні варіація золотих рибок з балету «[Коник-горбокони](#)к» (викон. У. Чуканова та В. Нестерова); П. П. Вірський, хореографічна картина «[Чумацькі радощі](#)»; «[Вербиченька](#)»; реж. Т. Міленіна, фільм «[Павло Вірський, такий як є](#)»;

► театральні твори: П. Бомарше, п'єси із театральної трилогії «Севільський цирульник» та «Шалений день або весілля Фігаро»;

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «[Гаррі Поттер та філософський камінь](#)» (2001 р., реж. К. Коламбус, США); х/ф «Пригоди Тома Соєра та Гекльберрі Фінна» (1936 р. реж. Л. Френкель, СРСР та 1981 р., реж. С. Говорухін, СРСР); м/ф «[Том Соєр](#)» (2000 р., реж. Ф. Мендес, П. Сабелла, США, персонажі – антропоморфні тварини).

У Модулі 3 «Художні образи в народному мистецтві» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

Модуль 3.1. Декоративне мистецтво.

► музичні твори: О. Козаренко, фортепіанний цикл «Писанки»; П. Майборода, сл. А. Малишка «Пісня про рушник»;

► твори образотворчого мистецтва: В. Тропінін, картини «Подільська вишиванка», «Подолянка», «Українець»; А. Ждаха, серія поштових листівок на тему українських народних пісень; І. Гончар, малюнки «Перед святом», «Молодиця-вишивальниця», «Біля мисника».

► декоративні твори в техніці витинанки: М. Теліженко витинанки «Дерево життя», «Човен предків»;

► декоративні твори в техніці вишивки на рушниках: [рушники](#) з колекції Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара» та інших музеїв народного мистецтва;

► декоративні твори в техніці гончарства:

Опішня – поливаний мальований та зооморфний керамічний посуд; свистунці Ольги Шиян;

Косів – П. Цвілик, «Баран. Підзвончик»; О. Кабін, «Бочківка»;

Гавареччина – чорнодимлена лощена кераміка; І. Луковський, керамічний посуд, горнятка, свічники, баняки, молочники, глеки, макітри;

Бубнівка – А. Гончар, полив'яні миски, полумиски, тарілки, баклаги, куманці, глечики, гладушки;

► декоративні твори в техніці художнього розпису:

Петриківський розпис – Я. Пилипенко, комплект листівок «Петриківський розпис» (Київ: Мистецтво, 1983 р.); Т. Вакуленко, панно «Півень», «Диво-птах»; О. Вакуленко, картина «Мамай»; Н. Статива-Жарко, скриня з петриківським розписом «Сині квіти»;

▶ літературні твори: Т. Шевченко, «Зацвіла в долині червона калина»;

▶ хореографічні твори: «[Віночок](#)» (у виконанні Анжели Круц); «[Вишивальниці](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Петриківські візерунки](#)» (Зразковий ансамбль народного танцю «Щасливе дитинство»);

▶ твори кіно та мультиплікації: к/ф «[Тіні забутих предків](#)» (1964 р., реж. С. Параджанов, СРСР; композитор М. Скорик); к/ф «Пропала грамота» (1972 р., реж. Б. Івченко, СРСР);

навчальні відео: «[Декоративно-ужиткове мистецтво](#)»; «[Дерево-життя](#)»;

відеоматеріали: [Музей народної архітектури та побуту України – Пирогів](#); [Інтерактивна екскурсія в музеї Гончара](#); «[Палітра](#)», «[Витинанка. Іщук Олеся](#)»; [Український центр культурних досліджень «Опішнянська кераміка](#)»; «[Гуцульські історії: Єдиний в світі Музей писанкового розпису](#)»; «[Різьблення по дереву Дмитро Сивак](#)»; «[Символіка українського орнаменту](#)»; «[Символіка українського орнаменту](#)»; «[Українська народна вишивка](#)».

Модуль 3.2. Народна іграшка та її художній образ у різних видах мистецтва

▶ музичні твори: І. Брамс, пісня «Петрушка»; Е. Вілла-Лобос, «Полішинель» (із сюїти для фортепіано «Сім'я малюка»); Б. Мартину, «Коломбіна танцює» з циклу «Маріонетки»; П. Чайковський, «Марш дерев'яних солдатиків», «Гра в коника», «Хвороба ляльки», «Нова лялька» (з фортепіанного циклу «Дитячий альбом»); С. Губайдуліна, фортепіанний цикл «Музичні іграшки»; В. Косенко, «Петрушка» (із циклу «24 дитячі п'єси для фортепіано»); М. Степаненко, «Ляльковий танець»; Л. Колодуб, «Лялька співає» (з циклу «Альбом для дітей» для фортепіано); Б. Фільц, твори для дітей «Веселий коник», «Колиска для ляльки», «Зозулька»;

▶ твори образотворчого мистецтва: Л. Соломаткін, «Петрушка»; Едуард Мане, «Полішинель»; Ф. Гойя, «Солом'яна лялька»; П. Сезанн, «П'єро і Арлекін»; А. Руссо, «Дитина з лялькою»; лялька-мотанка: Березиня, Немовля, Наречена (Україна); Ф. Куркчі, «Лялька-мотанка» (з листя кукурудзи); М. Матійчук, сирна іграшка «Курочка», «Коник», «Вершиник»; Н. Симоненко, солом'яна іграшка «Кінь», «Баранчик»; М. Кульбака, глиняна іграшка «Баранець», «Коник», «Козлик»; І. Приходько, дерев'яна іграшка «Коник з візком», «Ведмеді-ковалі», «Каталки»;

▶ хореографічні твори: Й. Байер варіація з балету «[Фея ляльок](#)» (викон. Калі Клеймен, Канада), [сцена прощання іграшок з феєю ляльок](#) (викон. Flato Markham Theatre, Канада, з 5.56 хв.); «[Ляльки](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Мотанка](#)» (Зразковий дитячий хореографічний ансамбль «Перлинка»);

► твори кіно та мультиплікації: відео/ф: «[Сирні коники з села Космач](#)»; навчальні відео: проєкт *Ukrainer* «[Повернення дерев'яної іграшки](#)»; [Музей іграшок у Львові](#).

Модуль 3.3. Образи казкових персонажів у мистецтві.

► музичні твори: Е. Гріг, «Хода гномів», «Ранок», «У печері гірського короля» (м/ф «Гноми і гірський король», реж. І. Ковалевська, 1993 р., Росія); М. Мусоргський, «Хатинка на курячих ніжках» (з фортепіанного циклу «Картинки з виставки»); М. Римський-Корсаков, «Політ джмеля» та «Три дива» (з «Казки про царя Салтана»), «Море та Синдбадів корабель» (з симфонічної сюїти «Шехеразада»); П. Чайковський, «Баба-Яга» (з фортепіанного циклу «Дитячий альбом»; А. Лядов, симфонічні картини «Баба-Яга», «Кікімора»; С. Прокоф'єв, «Казочка»; Б. Барток, «Казка про маленьку муху» (збірка «Мікрокосмос», VI ч., № 142); Е. Вілла-Лобос, «Ельфи» (із сюїти «Елегія»); І. Стравінський, балет «Жар-птиця» (фрагменти); С. Майкапар, фортепіанний цикл «Бирюльки»: «Семимильні чоботи», «Маленька казочка»; М. Лисенко, дитячі опери «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і весна»; К. Стеценко, дитячі опери «Лисичка, Котик і Півник», «Івасик-Телесик»; В. Косенко, «Казка» (із циклу «24 дитячі п'єси для фортепіано»); Л. Ревуцький, «Я коза ярая» (з вокального циклу «Сонечко»); Ж. Колодуб, «Троль» та інші п'єси з фортепіанного циклу «Снігова королева»; М. Дремлюга, «Казочка» (з фортепіанного альбому, присвяченого доньці Маріці); В. Ракочі, фортепіанний цикл «Казки крізь призму емоцій»;

► твори образотворчого мистецтва: В. Васнецов, картини «Царівна-Жаба», «Іван-Царевич на сірому вовку», «Альонушка», «Килим-самоліт», «Кошій Безсмертний»; І. Рєпін, «Садко»; П. Холодний-старший, «Казка про дівчину і паву»; Марія Приймаченко (або Примаченко), картини «Під тим дубом криниця стояла...», «Ведмеді на пасіці», «Галя і козак», «Соняшник життя», «Молодий ведмідь по лісу ходить»; І. Білібін, ілюстрації до «Казки про царя Салтана»; К. Штанко, ілюстрації «Гуси-лебеді», «Золоті черевички», «Яйце-райце», «Кривенька качечка»; Іван-Валентин Задорожний, ілюстрації «Кирило Кожум'яка»; В. Голозубів, ілюстрації «Два півники», «Сорока-білобока»; В. Легкобит, ілюстрації «Дід Оксенник», «Українські народні скоромовки», «Солом'яний бичок»; В. Мельниченко, ілюстрація «Рукавичка», «Реве віл на сто гір»; К. Лавро, ілюстрації до казок «Пан Коцький», «Котик та півник» та марки «Українське подвір'я», «Сірко», «Котигорошко», «Коза-дереза», «Лисичка та журавель», «Лисичка-сестричка»; М. Михайлошина, картини-ілюстрації до українських народних казок; Т. Кудіш, ілюстрації «Колобок»; М. Врубель, картини «Царівна-Лебідь», «Пан»; М. Стороженко, ілюстрації «Українські казки»; І. Сулима, ілюстрації «Котигорошко», «Шустрік»;

► твори скульптури: С. Кошелєв, «Івасик-Телесик»; В. Ройок, «Баба-Яга»; О. Рябо, скульптури «Баба-Яга», «Змій Горинич» (Горішні Плавні); «Баба-Яга», парк кованих скульптур (Донецьк); В. Примаков, «Котигорошко» (Київ); М. Галенко, «Кирило Кожум'яка» (Київ); О. Шамшура, «Царівна-жаба» (Київ);

► архітектурні твори: Хатинка на курячих лапках, Поляна казок (Ялта); В. Родрігес, будинок-камінь (Гімарайни, Португалія); Хоббітон (Нова Зеландія, Роторуа);

► літературні твори: народна українська казка «Івасик-Телесик»; французька народна казка «Учень чарівника»; шотландська народна казка «Два скрипалі зі Стартспі»;

► хореографічні твори: [Коза-дереза](#)» (у викон. О. Синкевич); балетна вистава «[Колобок на новий лад](#)» (студенти Львівського національного університету імені Івана Франка);

► театральні твори: інсценізація О. Кузьмина веснянка-фантазія «[Івасик-Телесик](#)» за мотивами української народної казки, афіша;

► твори кіно та мультиплікації: м/ф «[Лисичка з Качалкою](#)» – українські казки; м/ф «[Гноми та гірський король](#)» (1993 р., реж. І. Ковалевська, Росія); м/ф: «[Картинки з виставки](#)» (1984 р., реж. І. Ковалевська, СРСР); м/ф «[Казка про Царя Салтана](#)» (1984 р., реж. І. Іванов-Вано, Л. Мільчин, СРСР); м/ф «[Івасик-Телесик](#)» (1968 р., реж. Л. Зарубін, СРСР); м/ф «[Валідуб](#)», м/ф «[Іванко і вороній цар](#)»; відеоматеріали: [казкові будиночки м. Хоббітон](#) (Нова Зеландія).

Модуль 3.4. Музичний фольклор.

► музичні твори: українська народна пісня «[Ой, сивая зозуленька](#)», обр. М. Леонтовича (викон. Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки); колядка «[По всьому світу стала новина](#)»; колядка «[Добрий вечір тобі, пане господарю](#)»; колядка «[Тиха ніч](#)»; українська народна пісня «[Коза](#)», обробка М. Леонтовича; українська народна пісня «[Щедрик](#)», обробка М. Леонтовича; дитяча пісня-дражнилка «Іде, іде дід», обробка А. Наумової; колядка «[Дивная новина](#)», обробка А. Наумової; коліскова «[Котику сіренький](#)»; коліскова «[Ой, ходить сон](#)»; «[Вийди, вийди, сонечко](#)»; «[Іди, іди, дощику](#)» та «[Птахів закликаю](#)», фрагменти музичного відео «[Ми лугами йдемо](#)» дитячої фольклорної студії «[Жайворонки](#)»; гаївка «[Подольночка](#)»;

► твори образотворчого мистецтва: В. Шаталін, картини «Пісня бандуриста»; Т. Шевченко, малюнок олівцем «[Козацький бенкет](#)», ілюстрації до поеми «Сліпий»; О. Сластіон, картини «Кобзар Михайло Кравченко і його думи», «Козак-бандурист»; Д. Безперчий, «Кобзар»; І. Гончар, малюнки «Дума про Чигирин», «Купало», «Гаївки біля церкви»;

► літературні твори: В. Легкобит, добірка скоромовок «Перепеличка мала-невеличка»; книжки-картинки творчої студії «Атрафка» (Романа Романишина та Андрія Лесіва) «[Зірки та макові зернята](#)», «[Лічилка](#)»;

► хореографічні твори: вокально-хореографічна композиція «[На гулянці](#)», «[Веснянка](#)» (Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки), «[Подольночка](#)», «[Дев'ятка](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Івана Купала](#)» (Зразковий театр танцю «Слов'янське коло»); «[Муха-зеленуха](#)», «[Конопелюшко](#)», «[Ой зацвіли фіалочки](#)» (фольклорний ансамбль «Зернятко»); «[Підківочки](#)» (Народний ансамбль танцю «Горлиця»);

► твори кіно та мультиплікації: [«Щедрик. Перпетуум мобіле Леонтовича»](#) (реж. О. Хмирова, П. Мироненко, 2012 р., Україна, історія написання та популяризації на світових просторах пісні «Щедрик»); [«Милугами йдем»](#), фольклорна студія Т. Ціхоцької «Жайворонки».

Модуль 3.5. Українське театралізоване дійство. Вертеп.

► музичні твори: колядка «Нова радість стала»; духовний кант «Ангели знижайтеся»; щедрівка [«Го-го-го Коза»](#), обробка А. Наумової; Ляльковий вертеп Майстерні [«Мистецький простір»](#);

► твори образотворчого мистецтва: В. Петров-Кирилов, «Різдво»; Т. Зеленченко, «Меланка (Новий Рік)»; Є. Миронова, «Різдвяний вечір»; зображення скриньки Сокиринського вертепу і ляльок; у межах проекту [«Атмосфера Різдва на картинах українських художників»](#) («[Різдво на картинах українських художників](#)»), твори: С. Герасименко, «Різдво»; Ю. Герц, «Різдвяний мотив»; К. Головін, «Різдво»; І. Горобчук, «Колядки», «Вертеп»; Г. Галімова, «Колядки»; Г. Зорик, «Колядки»; Ю. Гуменний, «Різдво»; Ф. Гуменюк, «Коляда»; Д. Гунц, картини «Різдво», «Свято в Карпатах»; Т. Данилич, «Вертеп»; І. Дацюк, «Коляда»; Н. Дерев'яно, картини «Коляда», «Різдво»; В. Жмак, картини «Колядники», «Різдво», «Свято»; Н. Дігтяр, «Різдво»; І. Фартух, «Різдво»; К. Лавро, ілюстрації до твору М. Гоголя «Ніч перед Різдвом»;

► літературні твори: текст вертепного дійства, вистави «Коза» та «Парубоча Маланка»;

► хореографічні твори: [«Вечори на хуторі поблизу Диканьки»](#) (х/ф 1961 р., з 30 хв. 30 сек. до 31 хв.); [«Сорочинський ярмарок»](#) (х/ф 1938 р., з 15 хв. 50 сек. до 17 хв., епізод [«Вертепне дійство»](#)); танець [«Водіння кози»](#) (вертеп-фест у Харкові); [«Чернігівська коза і школа танців з Т. Компаніченком](#) (від 7 хв. 30 сек.); Різдвяний концерт ансамблю Славутич, [частина 1](#), [частина 2](#), [частина 3](#) (Академічний фольклорно-хореографічний ансамбль «Славутич», Дніпро);

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «Сорочинський ярмарок» (1938 р., реж. М. Екк, СРСР, епізод [«Вертепне дійство»](#)); [«Зимові свята. Святвечір»](#), (реж. Є. Камінський, 2005 р.); [«Зимові свята. Різдво. Колядки. Щедрівки»](#), (реж. Є. Камінський, 2005 р.); [«Зимові свята. Різдво. Вертеп»](#) (реж. Є. Камінський, 2006 р.); [«Зимові свята. Свято Маланки та Василя»](#) (реж. Є. Камінський, 2006 р.).

У Модулі 4 «Пори року. Рослинний та тваринний світи в мистецтві» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори:

пори року – А. Вівальді, концерти з циклу «Пори року» з віршами (за вибором); Е. Гріг, «Навесні»; П. Чайковський, цикл «Пори року» (за вибором); Г. Свиридов, «Альбом п'єс для дітей»; Я. Барткевич, «Осінь елегія»; В. Косенко, «Дощик»; народні пісні «Подоланочка», «Кривий танець», «Вийшли в поле косарі» тощо; В. Ракочі, цикл «Очима дитини. Світ природи»; В. Ребіков, [«Осіньні листя»](#);

час доби – А. Вівальді, концерт «Ніч» для флейти; Й. Гайдн, фрагменти з симфоній «Ранок», «Полудень», «Вечір»; Е. Гріг, «Ранок»; К. Дебюссі «Місячне

сяйво» (з циклу «24 прелюдії для фортепіано»); П. Чайковський, «Зимовий ранок» з «Дитячого альбому»; М. Мусоргський, опера «Сорочинський ярмарок», вступ «Спекотний день в Україні»; С. Прокоф'єв, цикл «Дитяча музика» («Ранок», «Вечір», «Дощик і веселка»); С. Майкапар, «Біля моря вночі»; М. Степаненко, «Вечірня мелодія»; К. Стеценко, «Колискова», сл. В. Самійленка «Вечірня пісня»; Т. Ростімащенко, «Сутінки»; А. Караманов, «Біля моря»; В. Сильвестров, цикл «Дитяча музика» («Ранковий птах», «Ранкова пісня»);

світ тварин – Ж.-Ф. Рамо, «Перекликання птахів»; Р. Шуман, «Зозуля-невидимка» (збірка «Альбом для юнацтва»); К. Сен-Санс, «Зоологічна фантазія для інструментального ансамблю «Карнавал тварин» (номери за вибором); М. Степаненко, «Маленька сюїта для фортепіано «Про звірів»; В. Барвінський, «Телятко», «Лелека», «Жаб'ячий вальс», «Горобчик», «Зайчик», «Мишка та ведмідь»; М. Дремлюга, «Ведмедик у лісі» (з фортепіанного альбому, присвяченого дочці Марічці); Ю. Щуровський, «Танець маленьких жабенят»; О. Білаш, сл. М. Ткача «Ластівка»;

► твори образотворчого мистецтва:

зображення пір року – Т. Яблонська, картини «Вечір. Стара Флоренція», «Весняний етюд», «Наш чудовий Київ»; С. Васильківський, картини «Весняний день на Україні», «Птахи повертаються»; П. Єськов, «Проліски»; Г. Мясоедов, «Гаряча пора. Косарі»; І. Сколоздра, картини «Подольночка», «Гаївка»; В. Орловський, «Хати в літній день»; Г. Попінова, «Свято врожаю. Обжинки»; М. Пимоненко, картини «Сінокос»; «Жнива на Україні»; Т. Зеленченко, «Жнива»; А. Багров, «Болдинська осінь»; Клод Моне, картини «Осінь ріка», «Осінь», «Поля навесні»; І. Левітан, «Золота осінь»; І. Шишкін, «Зима»; С. Жуковський, «Зима»; П. Левченко, картини «Хати. Зима», «Село взимку»; Є. Лещенко, картини «Зимові хащі», «Осіннє мереживо»;

зображення часу доби – Ван Гог, «Зоряна ніч»; І. Айвазовський, «Ніч. Блакитна хвиля», «Хата і млин в місячному сяйві»; Клод Моне, «Враження. Схід сонця»; І. Шишкін, «Ранок»; Ф. К. Давид, «Ранок»; С. Васильківський, картини «Ранок на хуторі»; «Спекотний полудень»; М. Пимоненко, «Жнива»; А. Куїнджі, картини «Вечір в Малоросії», «Місячна ніч»; К. Крижицький, «Вечір на Україні»; М. Дубовський, «Вечір на Україні»;

зображення тварин – О. Ренуар, «Голова собаки»; П. Пікассо, «Хлопчик із собакою»; К. Брюллов, «Вершниця»; М. Сар'ян, «Спека. Собака, що біжить»; Ж. Сера, «Пейзаж із конем»; Поль Гоген, «Кінь на дорозі. Таїті»; Теодор Жеріко, «Сірій в яблуках кінь»; Ежен Делакруа, «Араб, який сідлає коня»; І. Репін, «Кінь для збору каміння у Велі»; В. Серов, «Купання коня»;

зображення природи – Ж. Сера, «Веселка»; К. Піссарро, «Оперний проїзд у Парижі»; У. Тернер, «Арундельський палац із веселкою»; Поль Гоген, «Таїт'янський пейзаж»; Клод Моне, картини «Ставок із ліліями», «Тополі», «Макове поле»; А. Модільяні, «Кипариси та будинки»; Ван Гог, картини «Пшеничне поле з кипарисами», «Ірис», «Гілка квітучого мигдалю»; А. Сіслей, «Море-сюр-Луен»; А. Куїнджі, «Після дощу. Веселка»; О. Саврасов, «Пейзаж з веселкою»; В. Татлін, картини «Торговець рибою», «Море з гори Арарат»; М. Врубель, картини «Одеський порт. Беріг моря», «Бузок»; І. Левітан, «Біля

озера»; М. Сар'ян, картини «Квіти Калаки», «Хутор»; І. Репін, «Українська хата»; І. Айвазовський, картини «Дев'ятий вал», «Льодові гори»; Л. Медвідь «Село Верещиця»; А. Антонюк, картини «Наш край – то рай!», «Весна»; В. Гонтарев, картини «Золота Україна», «Слобожанський пейзаж», «Початок зими»; Ю. Єгоров, картини «Човен на лимані», «Море»; Ф. Гуменюк, картини «Мій край», «Моя Україно»; Іван Марчук «Українські пейзажі»; Я. Гніздовський, графіка, «Зимовий пейзаж», «Тюльпани»; К. Костанді, картини «На дачі», «Рання весна»; В. Басанець, «Міській пейзаж»;

► літературні твори: О. Олесь, «Все навколо зеленіє»; Н. Забіла, «Квітець»; О. Пушкін, «Унылая пора, очей очарованье»; Д. Павличко, «Осінь»; В. Сосюра, «Зима»; М. Гоголь, «Сорочинський ярмарок»; В. Самійленко, «Вечірня пісня»;

► хореографічні твори:

зображення пір року – А. Вівальді, «Зима» (концерт учнів Львівської державної хореографічної школи з 2.53 хв.); С. Прокоф'єв, балет «Попелюшка», сцени феї Весни, Літа, Осені, Зими; П. Чайковський, вальс сніжинок з балету «Лускунчик» (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка); П. Вірський, «Зимова казка» (постановка С. Макарова); «Веснянка» (Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки); «Метелиця», «Веснянка» (Зразковий ансамбль народного танцю «Щасливе дитинство»); «Різдвяні розваги» (Театр хореографічних мініатюр «Цвіт папороті»);

зображення тварин – П. Чайковський, балет «Лебедине озеро», «Танець маленьких лебедів»; М. Фокін, хореографічний номер «Лебідь, що помирає» на музику К. Сен-Санса (у викон. Ніно Ананіашвілі); «Романтичний танець павича» (Ян Ліпінг); Р. Щедрин, танець золотих рибок з балету «Коник Горбоконики»; «Журавка» (Народний ансамбль танцю «Барвінок»); «Муха-цокотуха» (музичний театр «Браво»); П. Чайковський, балет «Дюймовочка», варіації Жаби, Ластівки, Павучихи;

зображення природи – П. Чайковський, «Вальс квітів» з балету «Спляча красуня»; П. Вірський, «Хміль» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «Осінній хоровод» (Державний академічний хореографічний ансамбль «Берізка» імені Н. С. Надеждіної); «Ходить гарбуз по городу» (Народний ансамбль танцю «Барвінок»); «На Баштані» (Зразковий хореографічний ансамбль «Барвінок»);

► твори кіно та мультиплікації: фільм-фантазія «Карнавал тварин» на музику К. Сен-Санса (Camera Lucida, Франція, 2010 р.); «Чарівна флейта» (збірка м/ф за творами класичної музики, 2008 р., реж. К. Урбаньські, Польща); К. Дебюссі «Місячне сяйво»; Елгар, Урочисті й церемоніальні марші («Ноїв ковчег» з м/ф «Фантазія-2000»); Е. Х. Пламб, музика до м/ф «Бембі»; Ю. Шевченко, музика до м/ф «Кривенька качечка»; В. Гомоляка, музика до м/ф «Золоторогий олень»; А. Вівальді, «Пори року»: «Зима», «Осінь», «Літо», «Весна»; М. Мусоргський, «Балет пташенят, що не вилупилися» (м/ф «Картинки із виставки»); І. Карабиць, музика до м/ф «Дощику, припусти».

У Модулі 5 «Емоції, настрої та почуття в мистецтві» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: Т. Альбіноні, «Адажіо»; Л. Бетховен, рондо «Лють через загублений гріш», «Весело-сумно»; Н. Паганіні, «Каприс № 24»; Р. Шуман, «Мрії», «Перша втрата»; Ф. Ліст, п'єса «Мрії кохання»; М. Мусоргський, «Сльоза»; П. Чайковський, «Хвороба ляльки», «Нова лялька», «Ранкова молитва» з «Дитячого альбому»; Г. Фрід, «Сумно»; С. Майкапар, «Весняна пісня»; В. Косенко, «Не хочуть купити ведмедика», «Купили ведмедика» з циклу «24 дитячі п'єси для фортепіано»;

► твори образотворчого мистецтва: Пітер Брейгель-старший, «Танок селян»; Тиціан, «Святий Себастьян»; Ж. Сера, «Хлопчики купаються»; Марі Касат, «Купання»; А. Дюрер, «Малюк танцює та музичить»; Ван Гог, «Автопортрет»; Е. Делакруа, «Портрет Паганіні»; Ж. Д. Енгр, «Портрет Паганіні»; Ліна По, «Ніколо Паганіні»; С. Коньонков, «Бюст Паганіні»; Г. Клімт, «Аура поцілунку»; Е. Мунк, «Крик»; А. Модільяні, картини «Дівчина у блакитному», «Подружжя», «Дівчина у жовтій сукні»; В. Гартман, картини «Хатинка на курячих ніжках», «Катакомби», «Ліможський ринок», «Богатирські ворота», «Гном»; В. Серов, «Сашко Серов»; К. Брюллов, «Лаццароні та діти»; О. Іванов, «Діти, які пускають мильні кульки»; В. Гонтарів, «Свята ніч»; Л. Медвідь «Золоте яйце»; А. Антонюк, «Поклоніння Землі та Водам»; В. Ярич, скульптура «Повернення блудного сина», «Гімнасти»;

► архітектурні твори: Тадж-Махал (Агра, Індія); А. Гауді, Храм Святого Сімейства (Барселона, Іспанія);

► літературні твори: Кетрін Ласкі, серія книг «Легенди нічної варти»;

► хореографічні твори: Р. Дриго, па-де-де Арлекіна та Коломбіни з балету «[Арлекінада](#)» (викон. Б. Беріос та Б. Кесслер, США); «[Як Настя теля пасла](#)» (викон. А. Пирогова та В. Плехов); [жартівливий український танець](#) (Ансамбль народного танцю «Суднобудівник», Миколаїв);

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «[Анна Павлова](#)» (реж. Е. Лотяну, 1986 р., СРСР; фрагменти: танок «Політ валькірій», створення та виконання хореографічного номеру «[Лебідь](#)»); м/ф «[Легенди нічної варти. Соби Га Хула](#)» (реж. Зак Снайдер, 2010 р., США, Австралія, фрагменти на вибір); відеоматеріал «[Політ валькірій](#)».

У Модулі 6 «Людина й родина в мистецтві» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: Р. Шуман, фортепіанний цикл «Альбом для юнацтва» («Сміливий вершник», «Незнайомец», «Бідний сирітка», «Дід Мороз»); П. Чайковський, «Дитячий альбом» («Мама», «Хвороба ляльки», «Нова лялька», «Гра в коники», «Ранкова молитва»); С. Майкапар, «Сирітка»; К. Дебюссі, «Дівчина з волоссям кольору льону» (з циклу «24 прелюдії для фортепіано»); С. Прокоф'єв, цикл «Дитяча музика» («Балакунка», сл. А. Барто); Дж. Гершвін, опера «Поргі і Бесс», «Коліскова Клари»; Д. Кабалевський, «Впертий», «Плаксі», «Пустунка»; М. Раков, цикл «Сім портретів» («Задирака»,

«Пустун»); Г. Свиридов, «Стрибунець»; Є. Крилатов, сл. Ю. Яковлева «Колискова Ведмедиці» (з м/ф «Умка», реж. В. Пекар, В. Попов, 1969 р., СРСР); В. Гаврилін, сл. А. Шульгіної «Мама»; К. Стеценко, «Вечірня пісня»; В. Барвінський, «Заколісна пісня»; В. Косенко, «Колискова пісня»; П. Майборода, пісня на сл. А. Малишка «Пісня про рушник» («Рідна мати моя»); В. Сильвестров, «Дитяча музика» («Колискова»); М. Скорик, «Лірник» (з «Дитячого альбому»); В. Івасюк, пісні «Водограй», «Пригадаю ті волошки»; українські народні пісні «Котику сіренький», «Ой, ходить сон», «Ой, є в лісі калина»; пісня Івана Сірка «Ой, чого ти, дубе»;

► твори образотворчого мистецтва: Сандро Боттічеллі, «Портрет Сімонети Веспуччі»; Мікеланджело Караваджо, «Лютніст»; Леонардо да Вінчі, «Мона Ліза»; Пітер Рубенс, «Танок селян»; Ф. Шарден, «Молитва перед обідом»; П'єр Огюст Ренуар, картини «Дівчата за фортепіано», «Жанна Самарі», «Танцівниця з кастаньєтами»; А. Модільяні, картини «Дівчина у блакитному», «Подружжя»; Анрі Матісс, «Танок»; Б. Моризо, картини «Колиска», «Сестри», «Ежен Мане з донькою»; Поль Гоген, «Танок дівчат із Бретані»; Ренато Гуттузо, «Рокко з патефоном»; Едуард Мане, картини «Лола з Валенсії», «Іспанський балет»; П. Пікассо, картини «Портрет жінки», «Танок із вуаллю»; Т. Шевченко, «Селянська родина»; О. Мурашко, «Селянська родина»; Б. Кустодієв, «На терасі»; З. Серебрякова, «За сніданком»; Ф. Буше, «Сніданок»; М. Пимоненко, картини «Свати», «Святочне ворожіння»; К. Трутовський, «Одягають вінок»; Т. Яблонська, картини «Весілля», «Літо»; К. Похвальський, «Лірник перед хатою»; Дієго Веласкес, «Вишивальниця»; К. Коровін, «Танцівниця»; Т. Філь, «Світле свято Воскресіння. Великдень»; А. Антонюк, картини «Друзі», «Підростає наш син»;

► твори скульптури: Гейлорд Хо, «Материнство»; В. Ярч, «Материнство», «Мадонна з дитям»; Миколай Мазур, Богдан Мазур, монумент «Віра Надія та Любов»; М. Степанів, «Родина»; Ф. Гуменюк, «Іван Мазепа»;

► хореографічні твори: П. Чайковський, балет «Лускунчик», сцени «[Прикрашання та запалювання ялинки](#)» (фільм-балет, 1993 р., у постановці Джорджа Баланчина), «[Дитячий галоп і вихід батьків](#)» (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка); «[Весілля на Україні](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Мелодія життя](#)» (академічний ансамбль танцю «Сонечко», Житомир); С. Шалапа, хореографічна композиція «[Материнська надія](#)» (Зразковий ансамбль народного танцю «Росток»);

► твори кіно та мультиплікації: м/ф «[Дитячий альбом](#)» (реж. І. Ковалевська, 1976 р., СРСР); м/ф «[Українська колискова](#)», співає Н. Матвієнко (музика Б. Янівського, 1984 р., УРСР).

У Модулі 7 «Види мистецтва та їх походження» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: Л. Ревуцький, вокальний цикл обробок українських дитячих народних пісень «Сонечко» («Вийди, вийди, сонечко», «Ой, вийся, хмелю», «Подольночка», «Павук сірий», «Прийди, прийди, сонечко», «Горобчику»,

«Ой, я рак-неборак», «Прилетіла перепілонька», «Ой, ходить сон», «Ой, є в лісі калина», «Я коза ярая», «Ой, дзвони дзвонять»); колядка «*Прилетіли ангелята*»; запис звучання інструментів Мізинського «палеолітичного оркестру»;

► твори образотворчого мистецтва: зображення рук у «Печері рук» (Південна Аргентина); *розписи печер «Полювання на оленів» (Іспанія)*; розпис «Жертвопринесення» (Індія); *розпис «Полювання на страусів», (Південна Африка)*; план-реконструкція житлових будинків трипільського поселення в селі Майданецьке на Черкащині; *реконструкція поселення «Тальянки»*; кераміка трипільської культури: грушоподібні амфори, біноклевидні ритуальні кубки, орнаментований посуд («вуж», «спіраль», концентричні кола); *глиняна пластика: жіночі фігурки («Трипільські Венери»)*; столики-вівтарі; *виробничий інвентар: кам'яні сокири з кременю; с. Буша (Вінницька обл.), скальний рельєф «Олень»*;

► архітектурні твори: менгіри (Франція); *дольмен Пулнаброн (Ірландія)*; кромлех Стоунхендж (Великобританія); *модель Трипільського храму*;

► хореографічні твори: відеоролик «*Історія балету*»; етнічні африканські танці; африканські танці; танець епохи Ренесансу; «*Павана*»; танець «*Квітка*» зі зброєю; «*Івана Купала*» (*Зразковий театр танцю «Слов'янське коло»*); «*Відгук Трипілля*» (*хореографічний колектив «Молодощі»*);

► театральні твори: М. Соболь, театралізовані сюїти «Весілля на Україні», «Запорозькі козаки», «Українські дівочі хороводи»;

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «Мільйон років до нашої ери» (1966 р., реж. Д. Чейфі, США); *навчальне відео «Трипільське диво» Фільм 6*; відеоматеріал «Трипільська культура: кераміка і артефакти (V тисячоліття до н.е.)».

Рекомендований список демонстраційного матеріалу для шкіл мистецтва та багатопрофільних груп

Роз'яснення щодо використання демонстраційного матеріалу відповідно до змісту другого року навчання

Викладачам рекомендовано:

використовувати *оптимальну кількість прикладів* з наданого переліку творів усіх видів мистецтв;

додавати до такого переліку твори за власним вибором.

Для збереження оптимального обсягу типової навчальної програми та забезпечення зручності користування переліком демонстраційних матеріалів кожен з прикладів надано в черговому порядку зі змінами написання «прямим» шрифтом та «курсивом».

У **Модулі 8 «Мови та жанри мистецтва»** пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

► музичні твори: Й. Гайдн, «Дитяча симфонія»; Л. Бетховен, пісня «Бабак»; Є. Адамцевич, «Запорізький марш»; українська народна коліскова «А-а, кицю»; М. Леонтович, обробка для хору «Щедрик»; Ю. Ланюк, «Щедрик» для симфонічного оркестру; дитяча пісня «Іде-іде дід-дід» (відеокліп, обробка А. Наумової); «Жили у бабусі два веселі гуси»;

► твори образотворчого мистецтва (розписи печер): «Бики» (печера Альтаміра, Іспанія); «Олені» (печера Фон-де-Гом, Франція); «Битва», «Збирання меду» (Іспанія); «Рибальство» (Південна Африка);

► хореографічні твори: Ф. Шопен, балет «Шопеніана» (хореографія М. Фокіна, вальс № 7); П. Чайковський, адажіо з балету «Лускунчик» (Королівський балет Великобританії); «Повзунець» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «Сіверська старшина» (Народний ансамбль народного танцю «Горлиця»);

► твори кіно та мультиплікації: «Чарівна флейта» (опера В. А. Моцарта, частина 1); Е. Гріг, «Пер Гюнт. В печері гірського короля»; Ф. Шопен, «Вальс ля мінор»; Л. Бетховен, «До Елізи»; К. Дебюссі, «Рух».

Демонстраційний матеріал відповідно до змісту модуля 9 для вивчення в школах мистецтв та багатопрофільних групах

Демонстраційний матеріал висвітлює специфіку семи видів мистецтва і варіанти взаємодії між ними. Послідовність наведення прикладів починається з огляду визначеного виду мистецтва (музичного, образотворчого, хореографічного, циркового тощо).

Візуалізація будь-якого елемента демонстраційного матеріалу щодо визначеного виду мистецтва може відбуватися із застосуванням прикладів з іншого виду мистецтва (зокрема, культові архітектурні споруди

демонструються під супровід творів духовної музики; портрет видатного композитора презентується під супровід найвідоміших фрагментів його творів; інструментальна музика лунає на фоні картин, де зображені саме ці музичні інструменти; презентація музеїв декоративного мистецтва супроводжується виконанням музичних фольклорних творів; вивчення окремих хореографічних елементів відбувається під час демонстрації кінофільмів, мультиплікаційних фільмів та циркових номерів; споруди відомих оперних театрів розглядаються під супровід популярних оперних арій тощо).

Викладач самостійно використовує пропонований демонстраційний матеріал у довільній комбінації на власний розсуд.

У Модулі 9 «Мови та жанри за різними видами мистецтва» пропонується такий перелік демонстраційних матеріалів:

Модуль 9.1. Образотворче мистецтво.

► **види образотворчого мистецтва:**

живопис – І. Труш, картини «Гуцулки біля церкви», «Гуцулка з дитиною»; Ян Станіславський, «Мальви на сонці»; І. Левітан, «Над вічним спокоєм»; Ель Греко, «Тоledo у грозу»; Клод Моне, картини «Стоги», «Міст в Аржантеї»; І. Грабар, картини «Лютнева блакить», «Неприбраний стіл»; Д. Сарджент, акварелі «Фонтан», «Портрет дівчини в білому», «Алігатори»; Ларс Лерін, акварелі «Місто вночі», «В театрі», «Зима. Ніч», «Зимове дерево»; О. Базанова, картини «Натюрморт з гарбузами», «Апельсини в пакеті», «Натюрморт з ромашками»; Джозеф Збуквич, акварелі «Морський пейзаж», «Сільський пейзаж з вівцями», «На площі»; Альваро Кастагнет, акварелі «На кухні», «Міські пейзажі»; О. Воцмуш, акварелі «Човни біля набережної», «Хвиля», «Місто біля моря», «Тролейбус»; І. Мосійчук, акварелі «Граки понад шляхом», «Сутінки», «Осінній мотив»;

графіка – А. Дюрер, гравюра «Носоріг»; Рембрандт, гравюра «Три дерева», графічні автопортрети; А. Матіс, малюнки «Жінка з розпущеним волоссям», «Натюрморт з арабським глечиком», «Жіночий портрет. Слов'янська блузка»; Е. Дега, «Блакитні танцюристки»; М. Жук, гравюра «Озеро», акварелі «Квіти», «Іриси», обкладинка до книжки «Три глечики»; В. Кричевський, ескізи тризубу; О. Давидова, ліногравюра «Натюрморт»; В. Серов, картини «Портрет Ф. Шаляпіна», «Портрет Генрієтти Гіриман», ілюстрації до байок І. Крилова «Квартет», «Мавпа та окуляри»; Л. Левицький, гравюра «Після роботи»; М. Дерезус, «Козак»; Г. Кузнецов, ілюстрації до повісті Р. Кіплінга «Мауглі»; Г. Нарбут, ілюстрація до «Енеїди», українська абетка, ілюстрації до байки І. Крилова «Бабка та мурашка», ілюстрації до казки Г. Х. Андерсена «Соловей», заставка до журналу «Мистецтво» («Поезія»), банкнота в 100 грн; О. Кульчицька, лінотипи «Гуцул-газда», «Гуцульська Мати» з циклу «Гуцульщина»; М. Фешин, серія графічних портретів;

скульптура – монументальні скульптури Рамзеса II; Скопас, фрагмент фризу Галікарнаського мавзолею; скульптура «Ніка Самофракійська»; скульптурна композиція «Лаокоон»; Мірон, скульптура «Дискобол»;

«Три нерозумні діви» (Магдебургський собор); А. Верокьо, статуя «Давид»; Донателло, статуя «Давид»; Мікеланджело, статуя «Давид», скульптура «П'єта»; О. Роден, скульптура «Мислитель», «Громадяни Кале»; Бартольдї, «Статуя свободи»; А. Джакометті, скульптура «Крокуюча людина»; Джакомо Манцу, скульптури «Дівчинка на стільці», «Стілець з фруктами»; Кетї Гриннан, «Міраж»; Мехмет Алї Уйсаль, «Літак»; Адріан Арлео, скульптура «Ручна дитина»; Е. Тресольді, скульптура з дротової сітки «Чоловік, що сидить»; Маріно Маріні, скульптура «Кінь і вершник»; А. Голубкіна, ваза «Туман», рельєф «Хвиля»; О. Архипенко, скульптура «Жінка, що вкладає волосся», «Гондольєр»; В. Бородай, пам'ятник «Засновники Києва», пам'ятник Тарасу Шевченку, пам'ятник Лесі Українці; М. Кікоть, скульптурна композиція «Біля вориння»; О. Лідаговський, скульптура «Паперова скульптура», «Дівчина, що приміряє хмари»; В. Щур, В. Сивко, пам'ятник Проні Прокопівні та Голохвастову; В. Коновал, скульптура «Сидяча», «На гойдалці», «Танок»;

► музичні твори, що були створені під враженням від творів образотворчого мистецтва: Ф. Ліст, фортепіанний цикл «Роки мандрів» (збірка п'єс «Рік другий. Італія» за творами епохи Відродження: «Заручини» («Заручини Діви Марії»), Рафаель; «Мислитель» (статуя Лоренцо Медічі, Капелла Медічі), Мікеланджело); О. Респігі, «[Триптих Боттічеллі](#)» («Весна», щодо твору живопису), «[Фонтани Риму](#)» (щодо твору архітектури); М. Чюрльоніс, «[Симфонія моря](#)» (фрагмент);

► жанри образотворчого мистецтва:

портрет: бюст Нефертіті; Д. Веласкес, «Кінний портрет принца Балтазара Карлоса»; Ян ван Ейк, «Портрет подружжя Арнольфіні»; Тіціан, «Портрет чоловіка в одязі з блакитним рукавом»; Рубенс, картини «Автопортрет з Ізабеллою Брант», «Портрет камеристки інфанти Ізабелли», «Портрет Олени Фоурман з дітьми»; Ф. Хальс, картини «Циганка», «Груповий портрет офіцерів стрілецької роти Св. Георгія», «Хлопчик, що сміється»; Ж. Ліотар, «Прекрасна шоколадниця»; Ф. Буше, «Портрет мадам де Помпадур»; О. Ренуар, «Портрет Жанни Самарі»; Ян Вермер Дельфській, «Дівчина з перлинною сережкою»; П. Пікассо, «Портрет Марі-Терез Вальтер»; В. Тропінін, картини «Автопортрет», «Портрет О. С. Пушкіна», «Пряля», «Дівчина-українка, яка збирає сливи», «Український селянин», «Дівчина з Поділля»; М. Врубель, «Портрет Сави Мамонтова»; О. Мурашко, картини «Автопортрет», «На кормі. Портрет Жоржса Мурашко», «Сонячні плями. Олександра та Жорж Мурашко», «Селянська родина»; З. Серебрякова, «Автопортрет»; П. Ганжа, скульптура «Я і моя жінка»; Я. Гніздовський, графіка «Автопортрет»; В. І. Задорожний, «Настя Лісовська»; Л. Медвідь, картини «Портрет Франка», «Портрет Лесі Українки»;

пейзаж: К. Піссарро, «Бульвар Монмартр»; Ван Гог, «Вид моря поблизу Ле Сент-Марі-де-ла-Мер»; Поль Сіньяк, «Гавань у Марселі»; Кацусіка Хокусай, гравюра «Велика хвиля у Канагаві»; Клод Моне, картини «Маки», «Тополі», «Біле латаття», «Японський місточок», «Руанський Собор»; Каміль Піссарро, картини «Бульвар Монмартр», «Червоні дахи»; Рокуел Кент, «Гора Ассінібойн. Канадські скелясті гори»; А. Каналетто, картини «Площа Святого Марка»,

«Палац Дожей»; М. Чюрльоніс, картина «Соната пірамід. Алегро»; П. Левченко, «Зима», «Українські хати», «Подвір'ячко»; І. Левітан, картини «У виру», «Весна в Італії»; Іван Марчук, картина «Канівські пейзажі»; А. Куїнджі, картини «Вечір на Україні», «Березовий гай»; І. Труш, картини «Кримський берег», «Пейзаж з коровами та стогами»; Я. Станіславський, картини «Тополі», «Дніпро під Києвом»; І. Шишкін, «На півночі дикій...»; О. Шовкуненко, «Конча Заспа»; С. Васильківський, «Весняний день на Україні»; К. Ломикін, «Крани»;

натюрморт: П. Пікассо, «Натюрморт з тюльпанами»; Поль Сезанн, картини «Натюрморт з драпіруванням», «Персики і груші»; Поль Гоген, картини «Натюрморт з трьома цуциками», «Натюрморт з мандоліною»; Ф. Снейдерс, картини «Натюрморт з тарілкою фруктів», «Фруктова лавка», «Рибна лавка», «Корзина з виноградом»; Віллем де Портер, «Натюрморт зі зброєю і прапорами»; В. Хеда, «Натюрморт з крабом»; П. Клас, «Натюрморт з музичними інструментами»; Ян Давідс де Хем, «Ванітас. Натюрморт з черепом, книгою і трояндами»; В. Кальф, «Натюрморт з китайською супницею»; А. де Гріф, «Мисливський натюрморт з фруктами»; Ж.-Б. Удрі, «Натюрморт зі скрипкою, книгами, нотами, персиками і виноградом»; Ф. Ботеро, скульптура «Натюрморт з кавуном»; Ж.-Б. С. Шарден, картини «Груші, волоські горіхи та склянка з вином», «Натюрморт з люлькою і глечиком», «Натюрморт зі склянкою пляшкою і фруктами», «Натюрморт зі сливами», «Натюрморт з люлькою», «Атрибути мистецтва»; Т. Яблонська, картини «Вікно», «Зимове вікно», «Яблука», «Осіне листя»; К. Петров-Водкін, «Оселедець»;

сюжетно-тематичне зображення: Джотто, фреска «Поцілунок Іуди»; П. Уччелло, серія картин «Битва при Сан-Романо»; Рембрандт, «Повернення блудного сина»; Д. Веласкес, картини «Меніни», «Прялі. Міф про Арахну»; Едуард Мане, «Сніданок на траві»; О. Ренуар, картини «Гойдалки», «У саду», «Парасольки», «Танок у місті», «Жабуриння»; П. Пікассо, «Герніка»; Пітер Брейгель, «Селянський танок»; У. Барро, «Сірий і гнідий коні та шотландський хорт»; Жан Мілле, «Збирачки колосся»; А. Дюрер, картини «Зайчик», «Лелека», «Білочка»; скіфський золотий гребінь із зображенням битви (курган Солоха); К. Брюллов, «Останній день Помпеї»; В. Серов, «Викрадення Європи»; М. Івасюк, «В'їзд Богдана Хмельницького до Києва»; А. Коцька, картини «На Гуцульщині», «Недільний день на Верховині», «Дівчата»; І. Труш, «Гагілки»; І. Репін, «Запорожці пишуть листа турецькому султану»; О. Мурашко, картини «Квіткарки», «Парижанки. Біля кав'ярні», «Праля»; М. Пимоненко, «Суперниці»; Мирко Ханак, акварелі;

інтер'єр: Ван Гог, картина «Спальня в Арле»; П. Левченко, картини «На веранді», «Інтер'єр з роялем», «Вітальня»; Г. Сорока, картини «Диванна», «Вітальня», «Кабінет панського будинку в садибі Островки»; Д. Мітрохін, графіка «Інтер'єр. Моє робоче місце»;

► музичні твори (з умовним поділом за жанрами образотворчого мистецтва):

музичний пейзаж – Ф. Ліст, етюд «Шум лісу»; К. Дебюссі, з циклу «24 прелюдії для фортепіано» («Місячне сяйво», «Кроки на снігу»), симфонічний триптих «Море» («Гра хвиль»); М. Равель, «Гра води»;

М. Чюрльоніс, «Симфонія моря»; С. Майкапар, «Біля моря вночі»; В. Сильвестров, цикл «Дитяча музика» («Біля озера»); І. Шамо, фортепіанний цикл «Картини російських живописців» (на вибір);

музичний портрет – Р. Шуман, Фортепіанний цикл «Альбом для юнацтва» («Сміливий вершник», «Незнайомець», «Бідний сирітка»); К. Дебюссі, «Дівчина з волоссям кольору льону» (з циклу «24 прелюдії для фортепіано»); Д. Кабалевський, «Впертий», «Плаксі», «Пустунка»; М. Скорик, «Лірник» (з «Дитячого альбому»);

сюжетні твори/картина – М. Мусоргський, вокальний цикл «Дитяча», «В кутку», «З нянею»; С. Прокоф'єв, «Балакунка»;

► народна картина «Козак Мамай»: 160 автентичних «Мамаїв»; невідомий художник, «Козак-бандурист», «Козак Мамай», «Сидить козак під вербою», «Козак Мамай і гайдамаки»; П. Рибка «Козак Мамай»; Д. Бурлюк «Козак Мамай»; Ф. Стівбуненко «Козак-бандурист»;

► козак Мамай, як джерело творчості сучасних митців: Орест Скоп, цикл творів «Козак Мамай» (200 картин); В.-І. Задорожний, «Козак Мамай»; К. Косьяненко, цикл творів «Мамаї та Мамаївни»; О. Антонюк, «Козак-бандурист»; Л. Тафійчук, картини «Козак Мамай», «Бандуро моя золота»; В. Корнєв, «Козак Мамай»; В. Наконечний, скульптура, «Козак Мамай»; Н. Зноба та В. Зноба, пам'ятник козаку Мамаю (майдан Незалежності, Київ); М. Степанів, скульптура, «Предок»; О. Саєнко, декоративне панно «Козак Мамай»; П. Ганжа, таріль «Козак Мамай»;

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «Мамай» (реж. О. Санін, 2003 р., Україна); м/ф «Пластилінова ворона» (реж. О. Татарський, 1981 р., Частина 1 «Про картини», СРСР).

Модуль 9.2. Мистецтво архітектури.

► архітектурні твори: Піраміда Хеопса, Пантеон Богів (Єгипет); Афіньській Акрополь: Парфенон, Ерехтейон (Греція); Колізей (Рим, Італія); Нотр-Дам де Парі (Париж, Франція); Антоніо Гауді, Парк Гуель, Храм Святого Сімейства (Барселона, Іспанія); Л. Метцель, Софіївський парк (Умань); В. Кричевський, Будинок Полтавського губернського земства (Полтава); С. Серафімов, будинок Держпрому (Державної промисловості, Харків); Генрік Гай, Бессарабський ринок (Київ); О. Вагнер, Павільйон станції «Карлсплац», «Майоліковий» будинок (Відень, Австрія); Й. Утзон, Оперний театр (Сідней, Австралія); Ле Корбюзьє, Виставковий павільйон (Центр Ле Корбюзьє, Цюріх), Палац Асамблеї (Чандігарх, Індія), капела Нотр-Дам-дю-О (Роншам, Франція), Національний музей Western Art (Токіо, Японія); Дж. Рьоблінг, Бруклінський міст (Нью-Йорк, США); Х. Джонс, Тауерський міст (Лондон, Великобританія); П. Парлерж, Карлов міст (Прага, Чехія); Золотий міст (Дананг, В'єтнам); Х. Дотан, Скляний міст над безодньою (Чжанцзяцзе, Китай); Захи Дадід, аеропорт «Дасін» (Пекін, Китай); Ф. Л. Райт, Будинок над водоспадом, Музей Соломона Гуггенгейма (Нью-Йорк, США); Алвар Аалто, Виборгська міська бібліотека (Росія); Ф. Вассер, Готель «Рогнер Бад Блюмау» (Бад-Блюмау, Австрія), Віденський будинок мистецтв (Австрія);

Хав'єр Сеносьяйн, будинок «Наутілу» (Наукальпан-де-Хуарес, Мексика); Сантьяго Калатрава, Кручений хмарочос (або Закручений торс) (Мальме, Швеція), Художній музей Мілуокі – павільон Квадраччі «Сонячний бриз» («Brise Solei») (Мілуокі, США); Н. Грімшоу, Оранжерейний комплекс «Едем» (містечко Сент-Остелл у Корнуолі, Великобританія); австралійська компанія «PTW Architects», міжнародна мережа компаній «Arup international engineering group», китайська корпорація China State Construction Engineering Corporation та Шанхайська фірма China Construction Design International – «Водяний куб» (Пекін, Китай); Норман Фостер, Вежа-хмарочос Мері-Екс 30 або Сент-Мері Екс 30 (Лондон, Великобританія); Проектний інститут цивільного будівництва і архітектури DUT – Музей мушлів (Далянь, Китай);

українські хати: Поділля (хата з села Луги, хата з села Зелене, хата з села Виноградне); Полісся (хата з села Дідьковичи), Етнографічний комплекс «Українське село»; Південна Україна, Наддніпрянина (хата з села Хрещатик); Гуцульщина (хата з села Шепіт); Національний музей народної архітектури та побуту України (Пирогів, Київ); Слобожанщина; Бойківщина; Лемківщина (хата-музей Лемківська садиба), село Зарічево, Перечинського району; Закарпаття; Буковина;

► *твори образотворчого мистецтва: С. Васильківський, «Українська хата»; В. Орловський, «Хати в літній день»; І. Рєпін, «Українська хата»; І. Гончар, малюнок «Весняний краєвид на село Хотів біля Києва»;*

► *відеоматеріали: [Закарпатський музей народної архітектури і побуту](#) (Ужгород); [Музей народної архітектури і побуту імені Климента Шептицького](#) (Шевченківський гай, Львів); [Національний музей народної архітектури та побуту України](#) (Пирогів, Київ); [Музей Івана Гончара](#) (Київ, *фото*).*

Модуль 9.3. Музичне мистецтво.

► *музичні твори: Й. С. Бах, «Жарт» (з оркестрової сюїти сі мінор); Л. Бетховен, «Весело-сумно»; Ф. Шопен, «Прелюдія мі мінор №4»; Н. Паганіні, концерт «Вічний рух» для скрипки з оркестром»; Р. Шуман, «Солдатський марш»; Ж. Бізе – Р. Щедрін, «Кармен-сюїта»; А. Дворжак, «Гумореска»; Й. Штраус (батько), «Радецькі-марш»; Й. Штраус (син), «Полька trick-truck»; Е. Гріг, «У печері гірського короля» (з музики до драми Г. Ібсена «Пер Гюнт»); М. Римський-Корсаков, тема Шехеразади, тема Царевича (з симфонічної сюїти «Шехеразада»), [«Політ джмеля»](#), «Три дива» з опери «Казка про царя Салтана» з м/ф; П. Чайковський, «Танець маленьких лебедів», «Неаполітанський танець» (з балету «Лебедине озеро»), симфонія № 5, II ч., «Масляна» з циклу «Пори року»; І. Стравінський, «Сцени народних гулянь» з балету «Петрушка» (1 та 4 картини); С. Рахманінов, «Вокаліз»; С. Прокоф'єв, «Дощ та веселка»; Д. Кабалевський, «Клоуни», «Їжачок»; М. Березовський «Соната для скрипки та клавесина», 2 частина; С. Людкевич, «Гумореска»; С. Борткевич, фортепіанний цикл «Маленький мандрівник» ([«Іспанія»](#)); [«Норвегія»](#); [«Венеція. Пісня гондольєра»](#)); В. Барвінський, «Сонечко», «Зайчик», «Дощик», «Півники молотять»; Л. Ревуцький, вокальний цикл «Сонечко» («Вийди, вийди, сонечко», «Подоляночка», «Іди, іди, дощику»); Г. Гаврилець, музично-сценічне дійство*

«Золотий камінь посіємо» № 4, 7, 8, 10, 11; Леся Дичко, Камерна кантата «Чотири пори року», 2 ч.; Є. Станкович, фольк-опера «Коли цвіте папороть» (фрагменти); М. Сільванський, «Ярмарок»; М. Скорик, «Мелодія»; «Ой, ходять сон» – колискова пісня; українські народні пісні «Подольночка», «Ой на Іванечка, на Купала»;

► музичні вокальні твори:

сольний спів – Ф. Шуберт, «[Ave Maria](#)» у виконанні Л. Паваротті; М. Глінка, сл. В. Забіли «Не щибечи, соловейку»; Ж. Оффенбах, арія ляльки Олімпії з опери «Казки Гофмана»; сл. та муз. С. Климовського «Їхав козак за Дунай» (український романс);

ансамблеве виконання – Дж. Россіні, «Дует котів» (у викон. [дитячого хору](#); у викон. [Chinwe Enu та Adrienne Webster](#)); С. Людкевич на сл. В. Пачовського «[Українська баркарола](#)» (у викон. [тріо сестер Байко](#)); українська народна пісня «[Туман ярмом](#)» (у викон. гурту «Пікардійська терція»);

хорове виконання – Г. Ф. Гендель, [Хор «Алилуя» з ораторії «Месія»](#); українська народна пісня «[Туман ярмом](#)» (у викон. [Національного заслуженого академічного народного хору імені Григорія Верьовки](#)); М. Леонтович, «[Щедрик](#)» (<https://t.ly/neT0>, <https://t.ly/DKSv>);

► музичні інструментальні твори:

інструментальна мініатюра – Ф. Шуберт, «Музичний момент» фа мінор; Ф. Шопен, «Прелюдія Ля мажор»; А. Дворжак, «[Гумореска](#)» (у викон. ансамблю скрипалів); М. Лисенко, «Елегія»;

жанри симфонічної музики – В. А. Моцарт, «[Маленька нічна серенада](#)» № 13 [Соль мажор](#), ч.1; Ф. Мендельсон, «[Весільний марш](#)»; В. Монті, «Чардаш»; фільм-фантазія за музикою Каміля Сен-Санса «[Карнавал тварин](#)», (2010 р., Франція); Й. Брамс, «[Угорський танець №5](#)»; Й. Штраус, вальс «Казки Віденського лісу»; Є. Адамцевич, «Запорізький марш»; М. Скорик, «[Карпатська рапсодія](#)»;

► твори образотворчого мистецтва: зображення на давньогрецькій кераміці «Гра на авлосі», «[Урок музики](#)»; скульптура «Пан навчає Дафніса»; рельєф «Змагання Аполлона і Марсія»; А. Караваджо, «Музиканти»; Ф. Толстой, «Муза»; Б. Кустодієв, «Масляна»; О. Саврасов, картини «Літо», «Пейзаж з веселкою»; А. Куїнджі, «Веселка»; О. Бенуа, ескізи декорацій та костюмів до балету І. Стравінського «Петрушка»; Г. Терпиловський «[Стоїть явір](#)»; О. Поліщук, «Цвіт папороті знайдеш на Купайла – і будеш ошасливлений навек»; І. Гончар, малюнки «Дівчина з Лебедина», «Ой у полі вітер віє»; М. Кузнецов, «Портрет композитора Петра Ілліча Чайковського»;

► твори кіно і мультиплікації: м/ф «Петрик і Вовк», (реж. А. Каранович, 1958 р., СРСР; редакція зазначеного м/ф з коментарями щодо музичних інструментів, 1976 р.); м/ф «Петрик і Вовк» *The Walt Disney Company* англійською мовою, 1946 р.; «[Музична країна](#)» (реж. У. Джексон, *The Walt Disney Company*, США, 1935 р.);

► музика українських композиторів до мультфільмів.

Модуль 9.4. Хореографічне мистецтво.

► хореографічні твори:

фрагменти з балетів: П. І. Чайковський, балети: «[Лускунчик](#)», сцена біля ялинки (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка, з 19.40 хв.), «[Спляча красуня](#)», сцена балу (Одеський національний академічний театр опери та балету, з 22.27 хв.); С. Прокоф'єв, балети: «[Попелюшка](#)», сцена Попелюшки та принцу (Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка, з 3.15 хв.), «[Петрик і Вовк](#)» (Королівська балетна школа, Великобританія); хореографічна композиція «[Весілля на Україні](#)» (фрагмент з українського балету Є. Досенка «Сезони життя»);

види хореографічного мистецтва: класичні танці: П. Чайковський, адажіо з балету «[Лускунчик](#)» (Королівський балет Великобританії); Ф. Шопен, балет «[Шопеніана](#)», (хореографія М. Фокіна, вальс №7); народно-сценічні танці: «[Повзунець](#)», «[Карпати](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Гопак](#)» (академічний ансамбль «Сонечко», Житомир); «[Сіверська старшина](#)» (Народний ансамбль народного танцю «Горлиця»); сучасні танці: «[Глибина](#)», «[Крилата квітка](#)» (студія джаз-модерн танцю «Рух»); *contemporary* (викон. Василь Дипчиков); бальні танці «[Віденський вальс](#)», «[Танго](#)», «[Самба](#)», «[Машинка Зінгер](#)» (Олексій Чалов та Олеся Селіверстова);

українські народні танці у сценічному виконанні – «[Київські парубки](#)», «[Козацький танець](#)», «[Гопак](#)», «[Аркан](#)», «[Подоланочка](#)», «[Повзунець](#)», «[Карпати](#)», «[Козачок](#)», «[Ми з України](#)», «[Волинська полька](#)», «[Березнянка](#)», «[Дев'ятка](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Гопак](#)» (академічний ансамбль «Сонечко», Житомир); «[Буковинський увиванець](#)» (Буковинський ансамбль пісні і танцю); «[Аркан](#)» (Заслужений вокально-хореографічний ансамбль «Галичина»); «[Слобожанська полька](#)» (Народний ансамбль танцю «Радість»);

танці народів світу в сценічному виконанні: молдавський танець «[Сербеторяска](#)», «[Сюїта грецьких танців](#)» (Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки); грузинський танець «[Цдо](#)» (Національний балет Грузії «Сухішвілі»); «[Циганська сюїта](#)» (Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського); «[Словацька полька](#)», «[Сицилійська Тарантела](#)» (Державний академічний ансамбль народного танцю імені Ігоря Мойсеева); іспанський танець «[Фламенко](#)» (викон. Sara Jiménez); ірландський танець «[Riverdance with Padraic Moyles](#)»; узбекський танець «[Сім красунь](#)» (Ташкентська державна вища школа національного танцю та хореографії);

► **музичні твори в танцювальних жанрах:** Й. С. Бах, «Алеманда» і «Куранта» з Французької сюїти №2; Ф. Шопен, «Вальс» №7; Й. Штраус, вальси (на вибір); полька «Анна»; П. Чайковський, танцювальні п'єси з фортепіанного циклу «Дитячий альбом»; В. Косенко, танцювальні п'єси з циклу «24 дитячі п'єси для фортепіано»;

► **твори образотворчого мистецтва:** зображення Трипільської доби; Мартинівський скарб (фігурки танцівників); «Терпсихора» (давньоримська

статуя II ст.); «Терпсихора навчає дівчинку» (скульптура на фасаді Одеського національного академічного театру опери та балету); *Софія Київська*, фреска із зображенням *скоморохів*; О. Збруцька, «Коломийка», «Гаївка»; А. Матісс, «Танець»; О. Ренуар, «Танець у місті», «Танець у селі»; А. Тулуз-Лотрек, «Танець у Мулен Руж»; Поль Гоген, «Танець бретонських дівчат»; Ф. фон Штук, «Веселий хоровод»; Кунде Ванг, «Танець з ліхтариками»; А. Мокрицький «Тарантела»; Н. Папірна, «Танець»; А. Ждаха, «Гопак»; О. Кулаков, «Січовий гопак»; І. Гончар, малюнок «Кривий танець»; І. Репін, картина «Гопак».

Модуль 9.5. Театральне мистецтво.

► *театральні твори*: Елеонор Портер, «Поліанна» (оптимістична драма на 2 дії; Київський академічний театр юного глядача на Липках; 2007 р., реж. В. Гирич); Г. К. Андерсен, «Казкові мандри» (музична казка на 2 дії; Київський академічний театр юного глядача на Липках; 2013 р., реж. М. Михайліченко); А. Ліндгрєн, «Чарівна Пєппі» (мюзикл на 2 дії; Київський академічний театр юного глядача на Липках; 1998 р., реж. В. Гирич); «[Троє поросят](#)» (Київський академічний театр ляльок, фрагменти відео про театр та виставу); «[Кіт у чоботях](#)» (Київський академічний театр ляльок, фрагменти відео про театр та виставу); М. Кармінський, музична вистава «Робін Гуд»; Р. Смоляр, опера «[Червона шапочка](#)»; Наталія Май, новорічний мюзикл «[БременSHOW](#)»; С. Бєдусєнко, блюз з мюзиклу за п'єсою С. Я. Маршака «[Кицин Дім](#)»; Б. Павловський, балет «[Білосніжка та семеро гномів](#)»; М. Лисєнко, опера «[Коза-Дєреза](#)»; М. Мєсрович, мультфільм-опера «[Три ведмеді](#)» (реж. А. Зяблікова, 1984 р., СРСР); П. Чайковський, балети: «[Лускунчик](#)», «[Лебєдинє озеро](#)», «[Спляча красуня](#)» (фрагменти); М. Глінка, опера «[Руслан і Людмила](#)» (фрагменти); О. Білаш, мюзикл «Пригоди Буратіно»; театр тіней «[VERBA SHADOW](#)», [тіньова інтерпретація роману Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер»](#);

► *музичні твори*: Е. Гріг, музика до драми Г. Ібсєна «[Пер Гюнт](#)» (збірка м/ф «Чарівна флейта» за творами класичної музики); Р. Шуман, «Карнавал», «Відлуння театру», «[Дитячі сцени](#)»;

► *твори образотворчого мистецтва*: зображення давньогрецького театру; статуї Мєльпомєни і Талії; схема театральної зали; віртуальні подорожі до театрів;

► *фотографії*: фотографія античного театру в Афінах (Театр Діоніса); Королівський театр Ковєнт-Гарден (Лондон); театр Ла Скала (Мілан); Сіднейський оперний театр (Австралія); Гранд Опера (Париж); Відєнська державна опера; Одеський національний академічний театр опери та балету; Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка; Харківський національний театр опери та балету імені Миколы Лисєнко; Театр одного актора «Крик» (Дніпро); Київський державний академічний театр ляльок; Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка; Київський національний академічний театр оперети; Київський академічний театр юного глядача на Липках; Запорізький дитячий театр «СВІЯ»; Національний академічний український драматичний театр імені

Марії Заньковецької; Львівський академічний театр ім. Леся Курбаса; Харківський державний академічний театр ляльок імені В. А. Афанасьєва та музей ляльок; Харківський академічний театр музичної комедії; Харківський театр для дітей та юнацтва; фотографії театральних ляльок різних країн.

Модуль 9.6. Циркове мистецтво.

► циркові номери: приклади циркових номерів різних жанрів ([Національний цирк України](#)); [«Цирк дю Солей»](#) (Канада);

► музичні твори: І. Дунаєвський, марш з х/ф «Цирк»; О. Фельцман, сл. Ю. Нікуліна «Товариш цирк»; О. Фельцман, сл. Р. Рождественського «Пісня про цирк»; А. Живцов, Вступ до сюїти «У цирку»;

► твори образотворчого мистецтва: Едгар Дега, «Міс Лала у цирку Фернандо»; О. Ренуар, картини «Акробати цирку Фернандо», «Клоун у цирку», «Клоун»; Анрі де Тулуз-Лотрек, «Цирк Фернандо»; Ж. Сера, «Цирк»; Ван Гог, «Арена в Арлі»; Марк Шагал, «Цирк»; Б. Йогансон, «На арені цирку»; Пабло Пікассо, «Дівчинка на кулі»; Р. Френц, «Цирк»; Орест Верейський, «Юрій Дуров і слониха Ліля»;

► твори кіно і мультиплікації: м/ф [«Бременські музиканти»](#) (реж. І. Ковалевська, муз. Г. Гладкова, 1969 р., СРСР); екранізація оперети І. Кальмана «Принцеса цирку» (х/ф [«Містер Ікс»](#), реж. Ю. Хмельницький, 1958 р., СРСР); х/ф [«Принцеса цирку»](#), реж. С. Дружиніна, 1982 р., СРСР); х/ф [«Цирк»](#) (реж. Г. Александров, муз. І. Дунаєвського, 1936 р., СРСР); х/ф [«Цирк»](#) (реж. Чарлі Чаплін, 1928 р., США);

► хореографічні твори: [танець гімнастів](#); [акробатичний танець](#); [танець клоунів](#).

Модуль 9.7. Фотомистецтво, мистецтво кіно та мультиплікації.

► перші фотографії: фото Жозефа Нісефор Ньєпс (1826 р., перша фотографія); фото Луї Дагер (1838 р., перша фотографія іншої людини); Генрі Піч Робінсон (1858 р., перший фотомонтаж); Джеймс Клерк Максвелл (1861 р., перша кольорова фотографія); Метью Бреді (1875 р., перший фото автопортрет); Юліус Нойброннер (1903 р., перші фотографії, виконані у повітрі); Уїльям Лонглі (1926 р. перша кольорова фотографія, виконана під водою); перша фотографія, виконана з космосу ракетою V-2 США в 1946 році; фотографія Землі, зроблена 7 грудня 1972 року командою космічного апарату «Аполлон-17» (Блакитна іграшкова куля, англійською «The Blue Marble»);

► твори кіномистецтва: д/ф [«Прибуття потягу»](#) (реж. Брати Люм'єр, 1896 р., Франція); х/ф [«Политий поливальник»](#) (реж. Брати Люм'єр, 1895 р., Франція); д/ф [«Одна історія. Як брати Люм'єр винайшли кіно і створили перший фільм»](#) (реж. І. Шишак, 2018 р., Україна); х/ф [«Людина з Бульвару Капуцинів»](#) (реж. А. Сурікова, муз. Г. Гладкова, 1987 р., СРСР), фрагмент з демонстрацією перших кінокадрів; х/ф [«Подорож на Місяць»](#) (реж. Жорж Мельєс, 1902 р., Франція); х/ф «Малюк» (реж. Чарлі Чаплін, 1921 р., США); х/ф [«Золота лихоманка»](#) (реж. Чарлі Чаплін, 1925 р., США); х/ф [«Яблучко»](#) (реж. І. Никитченко, В. Никитченко, 1946 р., СРСР); х/ф «Сторожева застава» (реж. Ю. Ковальов, 2017 р., Україна).

► мультфільми: «Комічні фази кумедних облич» (реж. Дж. Блектон, 1906 р., США); «Чарівна Люканіда або Війна вусачів з рогачами» (реж. В. Старевич, 1912 р., Російська імперія); «Пароплав Біллі» (реж. Уолт Дісней, Аб Айверкс, 1928 р., США); «Квіти та дерева» (реж. Берт Джиллетт, 1932 р., США); «Білосніжка та сім гномів» (реж. Девід Хенд, 1937 р., США); «Мауглі» (реж. Роман Давидов, муз. С. Губайдуліної, 1967–1971 рр., СРСР); «Історія іграшок» (реж. Джон Лассетер, 1995 р., США); «Як Петрик П'яточкін слоників рахував» (реж. О. Вікен, 1984 р., УРСР); «Пригоди Котигорошка та його друзів» (реж. Ярослава Руденко-Шведова, 2013 р., Україна);

► мультиплікаційні твори з різних матеріалів: «Конфлікт» (з сірників, реж. Гаррі Бардін, 1983 р., СРСР); «Тяп-ляп, малярі» (з пластиліну, реж. Гаррі Бардін, 1984 р., СРСР); «Брек!» (з пластиліну, реж. Гаррі Бардін, 1985 р., СРСР); «Брак» (з мотузок, реж. Гарр Бардін, 1987 р., СРСР); «Викрутаси» (з дротів, реж. Гаррі Бардін, 1987 р., СРСР).

► музика для мультфільмів та кінофільмів: м/ф «Казка про місячне світло» (реж. І. Гурвич, муз. Лесі Дичко, 1968 р., УРСР); м/ф «Як їжачок і ведмедик зустрічали Новий рік» (реж. А. Грачова, муз. Лесі Дичко, 1975 р., УРСР); м/ф «Як козаки куліш варили» (реж. В. Дахно, муз. М. Скорика, 1967 р., УРСР); саундтрек до 3-D м/ф «Мавка. Лісова пісня» (реж. О. Рубан, муз. етно-гурту «ДахаБраха», 2019 р., Україна); фільм-мюзикл «Звуки музики» (реж. Р. Вайз, муз. Р. Роджерса, 1965 р., США), м/ф «Капітошка» (реж. Б. Храевич, муз. Г. Сасько, 1980 р., СРСР), м/ф «Як Петрик П'яточкин слоників рахував» (реж. О. Вікен, муз. В. Бистрякова, 1984 р., СРСР), пісні: «So Long, Farewell», «Edelweiss», «Do-Re-Mi»;

Модуль 9.8. Взаємодія різних видів мистецтв: архітектура, музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія тощо.

► музичні твори: Г. Ф. Гендель, «Кончерто грессо» g-moll; Дж. Россіні, опера «Попелюшка» (фільм-опера, 1981 рік); С. Рахманінов, «Полька» для фортепіано; Леся Дичко, цикл «Писанки»; Ю. Щуровський, «Після перегляду Куїнджі»; С. Борткевич, фортепіанний цикл «Казки Андерсена» («Метелик»); фортепіанний цикл «Маріонетки» («Циганочка»; «Сеньйор»); М. Любарський, «Танцювальна»; О. Козаренко, фортепіанний цикл «Писанки»;

► твори образотворчого мистецтва: О. Рейпольський, ілюстрації до казки «Попелюшка»; Кінуко Краф, ілюстрації до казки «Попелюшка»; М. Бичков, ілюстрації до казки «Попелюшка»; В. Конашевич, ілюстрації до казки «Попелюшка»; А. Ждаха, ілюстрації до українських народних пісень «Ой не світи місяченьку», «Чорнобривець», «Ой на горі вогонь горить», «Три сестри»; Т. Мавріна, ілюстрації «Казка про мертву царівну та сімох богатирів»; В. Єрко, ілюстрації до казки «Снігова королева»; В. Перевальський, ілюстрація до книги «Українські народні пісні» у записах В. Гнатюка;

► архітектурні твори із внутрішнім оздобленням: замки Монберн, Арку, абатство Паре-ле-Моніаль (Франція); замок Бодіам (Англія); замок Карфіллі (Великобританія); Графський замок (Гент, Бельгія); Вормський Собор, Абатство

Марії Лаах (Німеччина); Україна: Старий замок (Кам'янець-Подільський), Аккерманська фортеця (Білгород-Дністровський), Хотинська фортеця, Меджибізький замок-фортеця, Замок Любарта (Луцьк); Покровська церква (Сутківці);

► твори декоративного мистецтва: українські писанки (споруда [Музею «Писанка»](#), Коломия; відеофільм про [Лемківську писанку](#));

► скульптурні твори: рельєфи Собору Сен-Лазар (Франція); пам'ятник Попелюшці в Брюсселі (парк Жозафат, Бельгія); пам'ятник Попелюшці (Монако);

► літературні твори: Шарль Перро, «Попелюшка»; М. Реріх, лібрето балету «Весна священна»; Сказка Люцина Легут, «Музичний магазин»; О. Островський, п'єса «Снігуронька»;

► хореографічні твори: П. Чайковський, балет «[Лускунчик](#)» (за мотивами однойменної казки Е. Гофмана); П. Чайковський «[Снігова королева](#)» (за мотивами однойменної казки Г. Х. Андерсена); О. Петрова, І. Цислюкевич, А. Микита, балет «[Гидке каченя](#)» (за мотивами однойменної казки Г. Х. Андерсена в постановці І. Гордійчук); П. Чайковський, балет «[Спляча красуня](#)» (за мотивами однойменної казки Ш. Перо, хореографія М. Петіна); Лео Деліб, балет «[Коппелія](#)» (Королівський балет Великобританії); О. Ходоско, балет «[Дюймовочка](#)» (Балетна школа «Вежновець», Мінськ); [танець епохи бароко](#); [танець епохи бароко](#) (ансамбль танців епохи бароко «Племінники Рамо»); [світлове лазерне танцювальне шоу](#); [Lord of the Dance](#) (у постановці М. Флетлі); фільм «[Сорочинський ярмарок](#)» (реж. М. Екк, 1938 р., масовий танець з 1 год. 16 хв.);

► театральні твори: театр тіней «VERBA SHADOW», тіньова інтерпретація казки «Попелюшка»; 3D шоу тіней «[Попелюшка](#)»; театр тіней Delight 3D шоу тіней «[Попелюшка](#)»;

► циркові твори: цирковий номер «[Рояль](#)» у програмі «Шоу велетенських фонтанів»; «[Акробатичне тріо на льоду](#)»; [цирк на воді](#).

► твори кіно та мультиплікації: х/ф «[Снігуронька](#)» (реж. П. Кадочніков, 1968 р., СРСР); м/ф «[Снігуронька](#)» (реж. І. Іванов-Вано, 1952 р., СРСР); х/ф «[Попелюшка](#)» (реж. Г. Шепотіннік, 1947 р., СРСР); м/ф «[Попелюшка](#)» (The Walt Disney Company, 1950 р., США); м/ф «[Попелюшка](#)» (реж. І. Аксенчук, 1979 р., СРСР); м/ф «[Снігова Королева](#)» (1957 р., реж. Л. Атаманов, СРСР; та 2012 р., реж. М. Свєшніков, В. Барбе, Росія); м/ф «[Петрик та Вовк](#)» (екранізація симфонічної казки С. Прокоф'єва, реж. А. Каранович, 1958 р., СРСР); м/ф «[Петрик та Вовк](#)» (за мотивами музичної симфонічної казки С. Прокоф'єва, The Walt Disney Company, 1946 р., США); м/ф «[Чарівна флейта](#)» (збірка мультфільмів за творами класичної музики, 2008 р., реж. К. Урбаньські, Польща, <https://t.ly/5ZfG>); м/ф «[Лускунчик](#)» (1973 р., реж. Б. Степанцев, СРСР); м/ф «[Фантазія-2000](#)» (2000 р., реж. Е. Голдберг, фрагмент з симфонічним скерцо П. Дюка, «Учень чарівника», США); [відеоматеріал про світлове шоу, арт-інсталяцію іспанських сучасних художників](#), які застосували найкращі комп'ютерні розробки, щоб донести задум християнських фресок Церкви Сан Клементе де Тауль (Іспанія);

► відеоматеріал: «Сонячний животис Говарда Беренса» на музику Е. Колтазар «[SecretsOfMyHeart](#)» для фортепіано з оркестром.

Зображення танцю мовою образотворчого мистецтва: Е. Дега, «Танцівниці»; А. Матісс, «Танець»; фрески «Танцюристка», «Музики» з гробниць Левиць та Триклінія (Тарквінія); Роман і Надія Федішин, серія «Гуцульський танець»; А. Канова, скульптура «Танцівниця».

Значення образотворчого мистецтва в театрі та цирку: В. Гартман, ескізи до костюмів балету Ю. Гербера «Трільбі»; В. Васнецов та М. Реріх, ескізи костюмів та декорацій до опери М. Римського-Корсакова «Снігуронька»; М. Врубель, «Іспанія» (під враженням від опери Ж. Бізе «Кармен»); В. Серов, «Гастрольна афіша Анни Павлової у Парижі»; А. Тулуз-Лотрек, «Цирк Фернандо»; Ж. Сера, «Цирк».

Хореографічні елементи в цирковому номері: цирковий номер «[Рука до руки](#)»; [Танцювально-циркове шоу Братів Чернових](#) (з 30 хв.); танцювально-цирковий номер зі скакалками «[Скакалки](#)», «[Антипод](#)», «[Ремені](#)» (Цирк «Супер-Скок»); [акробатичний танець](#); [танець циркових гімнастів](#);

Образи літературних героїв, відтворені в творах музичного, вокального, хореографічного, циркового та образотворчого мистецтва:

► музичні твори: М. Римський-Корсаков, опери «[Казка про царя Салтана](#)», «Снігуронька» (хороводи, «Масляна», [фрагмент арії Снігуроньки – сцена танення](#));

► твори образотворчого мистецтва: І. Репін «Запорожці пишуть листа турецькому султанові»; І. Білібін, ілюстрації до «Казки про царя Салтана»; М. Врубель, картини «Царівна-Лебідь», «Снігуронька»; В. Васнецов, «Снігуронька»; М. Реріх, «Снігуронька та Лель»; О. Кошель, ілюстрації до збірки поезій та пісень «Чи я в лузі не калина була»;

► хореографічні твори: балет Крістофера Уїлдона на музику Джоні Талбота «[Пригоди Аліси в Країні Див](#)» (Королівський балет Великобританії).

Образотворче мистецтво та мистецтво архітектури мовою музики: Леся Дичко, «Карпатські фрески» у семи частинах для фортепіано; Ю. Кикта, Цикл «[Фрески Софії Київської](#)» (фрагменти); І. Карабиць, «Київські фрески»; Г. Сасько, «Відгомін століть».

Культурна архітектура та духовна музика:

► музичні твори: Д. Бортнянський, «Херувимська пісня № 7»; М. Лисенко, «Боже великий єдиний»; А. Ведель «Христос Воскрес»;

► архітектурні твори: Собор Святого Миколая Чудотворця (Ніжин); Спасо-Преображенський собор, Катерининська церква (Чернігів); Спасо-Преображенська церква (Великі Сорочинці); Собор Різдва Богородиці (Козелець); Покровський Собор (Харків); Преображенський Собор (Ізюм); Свято-Троїцький Собор (Новомосковськ); Петропавлівська церква (Густина); Іллінська церква (Суботів); Володимирський Собор (Київ), Андріївська церква (Київ); Собор Святого Юра (Львів).

**Приклади творів української музики для дітей
(для однопрофільних музичних шкіл або груп)**

Твори українських композиторів:

1. Авдієвський А. «[Місяць ясененький](#)».
2. Барвінський В. «[Гумореска](#)», «[Жаб'ячий вальс](#)», «[Заколисна пісня](#)», «[Комарик](#)», «[Сонечко](#)» (<https://t.ly/61zr>).
3. Бібік В. [Цикл «Музика для дітей»](#).
4. Винокуров А. «[Балада](#)», «[Жартівлива](#)» (MaxLeria), «[На вулицях Риму](#)» (фокстрот), «[Спогади про Астора П'яццолу](#)», «[Тарантела](#)», Фантазія на тему Клауса Бадельта «[Пірати Карибського моря](#)».
5. Гайденко І. «[Carol](#)» (різдвяна пісня).
6. Горова Л. [Колядки та новорічні пісні](#), [Пісні для дітей](#).
7. Грабовський Л. «[Жартівливий вальс-шарманка](#)».
8. Дробязгіна В. «[Лісова Майстерня](#)».
9. Завалішина М. Симфонічна сюїта «[Іграшки](#)».
10. Колодуб Ж. «[Веселе негреньятко](#)», [Старосвітські награвання](#).
11. Косенко В. «[Дощик](#)», <https://t.ly/fgDT>.
12. Лисенко М. Опера «[Коза-Дерева](#)».
13. Людкевич С. «[Старовинна пісня](#)», «[Гагілка](#)».
14. Нижанківський Н. «[Коломийка](#)».
15. Остапчук О. «[Лісова криничка](#)».
16. Птушкін В. «[Великий малюк Гулівер](#)»: казка-мюзикл, «[Вічний рух](#)», «[Карусель](#)», «[Піднесене та земне](#)», «[Старовинна французька пісенька](#)» з циклу «По сторінках «Дитячого альбому» П. Чайковського», «[Театральний калейдоскоп](#)», сюїта «[Гулівер](#)», частина з сюїти «Віндзорські пустунки»: «[Брендфордські відьми](#)».
17. Ревуцький Л. «[Пісня](#)», вокальний цикл «[Сонечко](#)» <https://t.ly/BssV>.
18. Сильванський М. «[Вночі на річці](#)», «[Метелиця](#)».
19. Сільвестров В. [Цикл «Дитяча музика» № 1](#), [Цикл «Дитяча музика» № 2](#).
20. Скорик М. «[Лірник](#)», «[Народний танець](#)» (<https://t.ly/Z0qJ>), «[Простенька мелодія](#)».
21. Соляников В. «[Адажіо](#)», «[Вокаліз](#)» для скрипки і фортепіано зі збірки «П'ять п'єс для соло інструменту і фортепіано», «[Елегія](#)», «[Златовласка](#)» для скрипки і фортепіано зі збірки «П'ять п'єс для соло інструменту і фортепіано», «[Клоуни](#)», «[Ноктюрн](#)», «[Сліди на піску](#)» для саксофону і фортепіано зі збірки «Сліди на піску: п'єси для соло інструменту і фортепіано», «[Тарантела](#)» для альта і фортепіано зі збірки «П'ять п'єс для соло інструменту і фортепіано», «[Садок вишневий коло хати](#)» (сл. Т. Г. Шевченка), «[Зоре моя вечірняя](#)» (сл. Т. Г. Шевченка), новорічний мюзикл «[Кришталева фантазія](#)» (сл. Т. Ганусової): пісні з мюзиклу «[Місто дитинства](#)», «[Пісня фей](#)».
22. Степовий Я. «[Місяць ясененький](#)».
23. Стеценко К. «[Вечірня пісня](#)», [Опера «Лисичка, котик і півник](#)».
24. Фільц Б. «[Бабусина казка](#)», «[Берізки по коліна у воді](#)» (сл. Л. Костенко), «[Вербові сережки](#)» (сл. Л. Костенко), «[Весняне рондо](#)», «[Весняний вітер](#)» (сл. О.

Олеся), «Дощі» (сл. Л. Костенко), «Жменька сонця» (сл. Й. Фиштика), «Закарпатські новелети» – 10 мініатюр, «Зацвіла в долині червона калина» (сл. Т. Шевченка), «Зелений явір» (сл. І. Франка), «Калейдоскоп настроїв», «Пісня-роздум», «Коломийка», «Фантазія контрастів», «Київський триптих», «На зеленому горбочку» (сл. Л. Українки), «Новелета», «Польові дзвіночки», 3 п'єси для фортепіано на теми лемківських пісень – до модуля 3.1 програми, Вокальний цикл «Калина міряє коралі» (сл. Л. Костенко), опера-казка «Лісова школа», пісня лісових мешканців з опери-казки «Лісова школа», фільм «Пригоди у лісовій школі» (за мотивами книги В. Нестайка).

25. Шинкаренко Ю. Твори з циклу «Подорож до Африці»: «Зebra», «Змія».

26. Шукайло Л. на нар. сл. «Як діждемо літа», «Ave Maria» для хору і фортепіано, «Гумореска», «Карусель», «Клоуни» з сюїти «Цирк», «Марш», «Дресирувальниця голубів» з сюїти «Цирк», «Поні», «Вечірнє сонце, дякую за день!» (сл. Л. Костенко), кантата «Пори року» (сл. укр. нар. пісень).

27. Щуровський Ю. «Зимовий ліс», «Падає сніжок» з сюїти «Зима», «Після перегляду Куїнджі», «Ранок», «Шарманка».

Музика українських композиторів до мультфільмів:

«Як песик і кошеня підлогу мили», муз. М. Скорика, 1977.

«Ходить гарбуз по городу»: м/ф, муз. О. Киви, 1979.

«Українські народні казки» («Солом'яний бичок», «Колобок», «Колосок», «Котик і півник», «Коза-Дереза»), муз. М. Чемберджі.

«Музичні малюнки»: м/ф, муз. А. Коломійця за мотивами циклу Л. Ревуцького «Сонечко», 1968.

«Грицеві писанки»: м/ф за мотивами казки О. Олеся, муз. Л. Етінгера, Україна, 1995.

«День Святого Миколая»: пісня-мультфільм, муз. Л. Бебешко.

«Дощику, дощику, припусти»: м/ф, муз. І. Карабиця, 1982.

«Золоторогий олень»: м/ф, муз. В. Гомоляки, 1979.

«Івасик-Телесик»: м/ф, муз. Ю. Шевченка, 1989.

Імпровізація на весняні заклички (фрагм. з концерту Зразкового дитячого хору «Радунія»).

«Історія про дівчинку, яка наступила на хліб»: м/ф, муз. Ю. Шевченка, 1986.

«Казка про Жадібність»: м/ф, муз. Г. Саська, 1976.

«Колискова», співає Н. Матвієнко: м/ф, муз. Б. Янівського, 1984.

«Сонячний коровай»: м/ф, муз. Б.-Ю. Янівського, 1981.

«Різдвяна казка», м/ф за мотивами казки Марка Черемшини, муз. І. Карабиця, Україна, 1993; <https://youtu.be/kNEhаBPG8Go>.

«Козлик та його горе», муз. М. Скорика, 1976.

«Як козаки куліш варили», муз. М. Скорика, 1967.

«Лис Микита», муз. М. Скорика, 2007.

«Пригоди козака Енея», муз. М. Скорика, 1968.

«Про всіх на світі»: м/ф, муз. О. Осадчого, 1984.

«Нікудишко»: м/ф, муз. М. Скорика, 1977.

«Пані Метелиця»: аудіо-казка.

«Подарунок»: м/ф, муз. М. Скорика, 1968.

«Маруся Богуславка»: м/ф, муз. Л. Колодуба, 1966.

Перелік демонстраційних матеріалів для поглибленого вивчення окремих тем в однопрофільних художніх школах або групах

Модуль 9.3. «Ткацтво та килимарство. Народний костюм».

► музичні твори: П. Майборода, сл. А. Малишка «Пісня про рушник»; О. Білаш, сл. Д. Павличка, пісня «Два кольори»; Леся Дичко, поліфонічні варіації для фортепіано «Українські писанки»;

► твори образотворчого мистецтва: Йост Амман, гравюра «Ткач килимар»; М. Рачков, «Українка»; О. Кульчицька, серія малюнків народного одягу з альбому малюнків національного одягу українців західних областей «Народний одяг», кольорові лінотики «Гуцул, що танцює», «Гуцулка», «Гуцульська Мадонна»; М. Самокиш, замальовки з орнаментів українських народних вишиванок XVII-XVIII ст.; І. Гончар, малюнки «Гуцул з Ворохти», «Вишивала милому сорочку», «Молодий і молода з Південного Поділля», «Ой пряла я куделицю»; «Подольани»; Кость Лавро, поштові марки.

► декоративні твори в техніці витинанки: О. Харченко, «Ку-ку-ріку»; В. Співак, «Трипільське мереживо»; А. Пушкарьов, «Лети, як птиця, козацька шабля»;

► декоративні твори в техніці решетилівських килимів: О. Пілюгіна, килими «Гетьманський», «Родинне гніздо», «Розквіт»;

► декоративні твори в техніці вишивки на рушниках: реконструкція традиційного убранства української хати в Черкаському музеї українського рушника (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького);

► твори кіно та мультиплікації: відеоматеріали: Arte-факти. Чарівна палітра [«Декоративно-ужиткове мистецтво»](#); А. Кос-Анатольський, сл. В. Ладизця, пісня «Кептарик»; українська народна пісня [«Килим»](#) у виконанні ансамблю «Аркан»; Українській центр культурних досліджень [«Традиція рослинного килимарства селища Решетилівка»](#); Проєкт Ukrainer [«Решетилівка. Відновлення килимарства»](#); FILM.UA, проєкт [«СПАДОК»](#), 2016 р., цикл фолк-роликів, присвячених українському костюму; Проєкт Vogue UA [«100 років моди: Україна, чоловічий костюм»](#); Проєкт Vogue UA [«100 років моди: 7 образів України»](#).

Модуль 9.4. «Мистецтво розпису. Декоративні розписи України».

► твори образотворчого мистецтва: Є. Комаров, ескіз поштової марки «Опішнянська кераміка»; К. Штанко, ескіз поштової марки «Свищук»; В. Глущенко, ескіз блоку поштових марок «Півень у квітах»;

петриківський розпис – П. Павленко, мальовка «Пташки»; Н. Білокін, мальовки «Колодязь у садку», «Засватана дівчина», «Дві молодіці», «Роман та Оксана», «Весільний поїзд», «Панно з Жар-птицею»; Т. Пата, панно «Зозуля на калині», «Два павичі»; П. Власенко, «Декоративне панно»; М. Тимченко, «Чорний птах»; В. Соколенко, панно «Павич та калина», «Одуд», «І коня я мав, і стежку я знав...», «Весілля», «Півень», «Зозуля у квітах»; Ф. Панко, панно «Білий Танок», «Павичі»; Н. Турчин, ваза «Мальви»; А. Пікуш, хрестовидна

таріль «Козак Мамай»; Г. Самарська, картини «Весніє», «Провесінь», «Гарна пава», «Світанок», «Соняшники», «Птах у калині», «Сині квіти», «Два птахи», «Птах і метелик», «Птах і метелик»;

самчиківський розпис – В. Раковський, «Цибуляни»; В. Радочина, картини «Вітряк», «Різдвяна зірка», «Святковий дідух», «Квіти», «Тризуб», «Християнське дерево», «Горіхове дерево квітне»; О. Пажимський, картини «Юрій-заступник», «На виданні»; Я. Власенко-Бернацька, «Паморозь»; М. Юзвук, «Півник»;

► декоративні твори з глини:

Опішня – М. Пошивайло, керамічні композиції «Козак на коні», «Ой, чия то молодиця», «На ярмарок у Сорочинці», «Вершник», «На ярмарку», «Хор гончарів»; Ю. Пошивайло, декоративні скульптури «Рибалка», «Музики», «Бій півнів», «Лисичка»; О. Селюченко, керамічні скульптурки «Бариня з чортом», «Бариня»; В. Поросний, статуетка «Т. Г. Шевченко»; М. Китриш, декоративна скульптура «Кінь»; В. Омеляненко, керамічна скульптура «Козак»; Л. Смерж, декоративні скульптури «Вій», «Хома», «Пацюк», «Солоха й Чорт», «Гегемон», «Одарка і Карась»; Тр. Демченко, декоративна скульптура «Баран»; В. Омеляненко, декоративні скульптури «Лев», «Бик», «Баран», «Козел»; В. Біляк, декоративна скульптура «Лев»; І. Білик, декоративні скульптури «Баран», «Бик», «Лев», «Кінь», «Їжак»; В. Білик, декоративна скульптура «Жаба»;

Косів – Н. Козак, «Глечик з оленем»; Н. Вербівська, «Глечик із зображенням пари, яка танцює», У. Якибчук, «Білий кінь»; М. Гринюк, композиції «Татові яблука», «Янгол мій», «Софія у каштанах», «Косівські ворони»; І. Барвінок, кахля «Вершник»; О. Бахматюк, кахлі «Святий Микола», «Пан та кучер», «Півень»; М. Ковбасенник, «Поставник»;

Гаварецьчина (чорнодимлена лощена кераміка) – Б. Бакусевиц, посуд, гаварецькі філіжанки, сувеніри, чанашниці, чорнодимлена лощена кераміка; М. Гавришків, керамічний посуд, горнятка, свічники, баняки, молочники, глеки, макітри;

Бубнівка – Яків та Яким Герасименки, керамічні глеки, миски, чайники, чашки, супниці, куманці, предмети сервізів; Фросина Міщенко, півники, свистульки, баранці, горнятка, макітри, гладущечки; Т. Дмитренко (миски, горнятка, іграшки, кухолі); Т. Шпак, миски, тарелі, глечики; куманці, коники, баранці, півники, леви; В. Живко, керамічний посуд, півники, баранці, коники;

Бар – П. Самолович, миски із зображенням вершників, Тареля; П. Лукашенко, керамічний посуд, баньки, корчаги;

► твори кіно та мультиплікації: відеоматеріали: Проєкт Ukrainer «[Косівська кераміка](#)»; «[Косівська кераміка гуцулів](#)»; Проєкт Ukrainer «[Всесвітньо невідома Петриківка](#)»; «[Петриківський розпис від Ольги Машевської](#)»; серія «Художники України», «[Самчиківський розпис](#)»; KOZA MEDIA «[Віктор Раковський про самчиківський розпис](#)»; «[Гончарство України](#)»; Мандри. «[Опішня – музей гончарства, виробництво на гончарному колі, технологія випалу](#)»; Проєкт Ukrainer «[Опішня: народження з глини](#)»; Проєкт Ukrainer «[Гаварецька кераміка](#)»; Проєкт «Назустріч сонцю», онлайн-реаліті

[«Ремесло, яке розвиває територію»](#) (Гаварецька кераміка, Іван Луковський); *Мандрівка Україною «Гавареччина»*; Українській центр культурних досліджень [«Традиція орнаментального розпису бубнівської кераміки»](#); [«Бубнівська тарілка»](#) (майстер-клас з виготовлення керамічного посуду).

Модуль 9.5. «Музеї народної архітектури та побуту в Україні».

► музеї народної архітектури та побуту: Національний музей народної архітектури та побуту України (Пирогів, Київ); *Косівський музей народного мистецтва і побуту Гуцульщини (Косів)*; Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького (Шевченківський гай, Львів); *Музей архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці (Переяслав-Хмельницький)*; Музей народного побуту «Світлиця» (Херсон); *Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» (Київ)*; Закарпатський музей народної архітектури та побуту (Ужгород); *Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішні (Опішня)*;

► відеоматеріали: [«Прогулянка по Пирогів»](#) (Київ); [Музей народної архітектури та побуту міста Ужгород \(Скансен\)](#); [«Музей гончарного мистецтва в селищі Опішня»](#).